

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLET BAĞÇELERİNİN KENTSEL AÇIK YEŞİL ALAN PLANLAMA VE
TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ: ÇANKIRI
DEVLET BAĞÇELİ PARKI ÖRNEĞİ

Mohamed Ballah ABDALLAH

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ÇANKIRI
2024

Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

Mohamed Ballah ABDALLAH tarafından hazırlanan “**Millet Bahçelerinin Kentsel Açık Yeşil Alan Planlama ve Tasarım Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi: Çankırı Devlet Bahçeli Parkı Örneği**” adlı tez çalışması 01/02/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Betül TÜLEK

Jüri Üyeleri :

Başkan : Doç. Dr. Betül TÜLEK
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Elif KARACA
Tarım ve Yaşam Bilimleri Anabilim Dalı
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Meryem Bihter BİNGÜL BULUT
Peyzaj Mimarlığı Bölümü
Kırıkkale Üniversitesi

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hamit ALYAR

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**Millet Bahçelerinin Kentsel Açık Yeşil Alan Planlama ve Tasarım Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi: Çankırı Devlet Bahçeli Parkı Örneği**” konulu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tezin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı, tezde kullandığım eserleri usulüne göre kaynak olarak gösterdiğimi, tezin Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü’nden başka bir bilim kuruluna akademik amaç ve unvan almak amacıyla vermediğimi ve bu çalışmanın Çankırı Karatekin Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını, “intihal içermediğini” beyan ederim. Çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm. Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim (01/02/2024).

Mohamed Ballah ABDALLAH

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MİLLET BAHÇELERİNİN KENTSEL AÇIK YEŞİL ALAN PLANLAMA VE TASARIM KRİTERLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ: ÇANKIRI DEVLET BAHÇELİ PARKI ÖRNEĞİ

Mohamed Ballah ABDALLAH

Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Betül TÜLEK

Kent nüfusundaki hızlı artış, çeşitli sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel faktörlerle birleşerek kent merkezlerindeki açık yeşil alanların giderek azalmasına yol açmış ve millet bahçeleri bu duruma bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Kentsel açık yeşil alanlar, kent estetiği ve mimarisi açısından önemli bir rol oynamanın yanı sıra, kent sakinlerinin günlük yaşamlarını etkileyen kamusal rekreasyon alanlarıdır. Bu alanların tasarımı ve sürdürülebilirliği, kent sakinlerinin hem fiziksel hem de zihinsel olarak enerji depolamalarına olanak sağladıkları için büyük önem taşımaktadır. Kentsel açık yeşil alanları ihmal eden şehirler, sakinlerini doğaya erişimden mahrum bırakmakta ve yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada, Çankırı kent merkezinde yer alan millet bahçesi olan Çankırı Devlet Bahçeli Parkı değerlendirilmiştir. Amaç, Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nı kentsel yeşil alan planlama ve tasarım kriterleri açısından analiz etmektir. Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, millet bahçesi kavramı ve tarihçesinden başlayarak peyzaj planlama ve tasarım kriterleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla, Çankırı kentinin ilk millet bahçesinin işlevsellik, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik, yeterlilik gibi kentsel yeşil alan planlama ve tasarım kriterlerine uygunluğu analiz edilmiş, öneriler geliştirilmiştir.

2024, 68 sayfa

ANAHTAR KELİMELELER: Millet bahçesi, Kentsel açık yeşil alanlar, Peyzaj planlama ve tasarım kriterleri, Çankırı

ABSTRACT

Master of Science Thesis

EVALUATION OF NATION GARDENS ACCORDING TO URBAN OPEN GREEN SPACE PLANNING AND DESIGN CRITERIA: THE CASE OF ÇANKIRI DEVLET BAHÇELİ PARK

Mohamed Ballah ABDALLAH

Çankırı Karatekin University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Betül TÜLEK

The rapid growth of urban population, coupled with various socio-economic, political, and cultural factors, has led to a gradual reduction of open green spaces in city centers, and nation gardens have emerged as a solution to this situation. Urban open green spaces not only play a significant role in urban aesthetics and architecture but also serve as public recreation areas that punctuate the daily lives of city dwellers. The design and sustainability of these areas are of great importance because they provide city residents with the opportunity to recharge both physically and mentally. Therefore, cities that neglect these urban structures deprive their inhabitants of access to nature, adversely affecting their quality of life.

In this study, Çankırı Devlet Bahçeli Park, located in Çankırı city center, was evaluated as a nation garden. The aim is to analyze Çankırı Devlet Bahçeli Park in terms of urban open green space planning and design criteria. Çankırı Devlet Bahçeli Park was evaluated using landscape planning and design criteria starting from the concept and history of the nation garden. For this purpose, the conformity of the first nation garden of Çankırı city with urban open green space planning and design criteria such as functionality, accessibility, sustainability and sufficiency is analyzed and recommendations are developed.

2024, 68 pages

Keywords: Nation garden, Open green spaces, Landscape planning and design criteria, Çankırı

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

"Millet Bahçelerinin Kentsel Açık Yeşil Alan Planlama ve Tasarım Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi: Çankırı Devlet Bahçeli Parkı Örneği" başlıklı bu çalışma Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans tezi olarak sunulmuştur. Bu araştırmanın amacı, Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nı açık yeşil alan planlama ve tasarım kriterleri açısından değerlendirmektir.

Bu çalışma boyunca bana destek olan danışmanım Doç. Dr. Betül TÜLEK'e sonsuz teşekkür ederim. Bana duyduğu güvene ve bana aktardığı değerli bilgilere derin saygı duyuyorum. Uzmanlığı ve vazgeçilmez desteği ile çalışmamı tamamlamamı sağladığı için kendisine minnettarım.

Aileme ve arkadaşlarıma da gösterdikleri ilgi ve destek için teşekkür etmek isterim. Aile bağlarının önemini her zaman anladılar, benim için gerçek bir ilham kaynağı oldular ve zor zamanlarımda beni desteklediler.

Özetle, bu çalışmanın tamamlanmasında emeği geçen herkese derin şükranlarımı sunarım.

Mohamed Ballah ABDALLAH

Çankırı, Şubat 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	3
3. KURAMSAL TEMELLER.....	7
3.1 Millet Bahçesi Kavramı	7
3.2 Tarihsel Süreç İçinde Millet Bahçeleri.....	8
3.3 Kentsel Açık Yeşil Alan Kavramları.....	14
3.4 Kentsel Açık Yeşil Alanların Tarihsel Gelişimi	18
3.5 Kentsel Açık Yeşil Alanların Peyzaj Planlama ve Tasarım Kriterleri	20
3.6 Kentsel Açık Yeşil Alan Sistemleri Kapsamında Millet Bahçelerinin Önemi ve İşlevi	21
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	28
4.1 Materyal.....	28
4.2 Yöntem	29
5. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	31
5.1 Çankırı Kentinin Tarihsel Gelişimi.....	31
5.2 Çankırı Kenti Açık Yeşil Alanları	31
5.3 Çankırı Kenti Devlet Bahçeli Parkı Projesi Genel Özellikleri.....	34
5.4 Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın Kentsel Açık Yeşil Alanların Planlama ve Tasarım Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi	36
5.4.1 Fonksiyonellik	37
5.4.2 Erişilebilirlik.....	38
5.4.3 Sürdürülebilirlik	41
5.4.4 Yeterlilik	41

5.4.5 Ekoloji	46
5.4.6 Aidiyet/kimlik	49
5.4.7 Yenilikçi tasarım	51
5.4.8 Sağlık	52
5.4.9 Evrensellik	54
5.4.10 Güvenlik.....	54
5.4.11 Uygun maliyet ve akıllı uygulamalar	56
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKLAR	59
EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	68

KISALTMALAR DİZİNİ

İBB	İstanbul büyükşehir belediyesi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti devlet demiryolları
TMMOB	Türk mühendis ve mimar odaları birliği
TÜİK	Türkiye istatistik kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Taksim Millet Bahçesi'nin planı (Çelik 1998)	10
Şekil 3.2 Sultan Ahmet Millet Bahçesi eski İstanbul fotoğrafları arşivi (Çelik 1998) ...	11
Şekil 3.3 Tepebaşı Millet Bahçesi'nin planı (İ.B.B. Atatürk kitaplığı 2021)	12
Şekil 3.4 (a) Ankara şehir bahçesi (VEKAM Kütüphanesi 2021, Bingöl 2021)	
(b) Ankara şehir bahçesi giriş (1930) (Bingöl 2021).....	13
Şekil 3.5 Konya Millet Bahçesi (Afyoncu 2018).....	14
Şekil 3.6 Osmanlı döneminden Erzurum Millet Bahçesi örneği (Erzurum Arşiv 2019)	14
Şekil 4.1 Araştırma alanının konumu	28
Şekil 4.2 Yöntem akış grafiği	30
Şekil 5.1 Çankırı'nın park ve yeşil alanlarının görünümü (Google Earth 2023)	33
Şekil 5.2 Tenezzüh trenleri ve cer atölyesine ait görüntüler.....	35
Şekil 5.3 Millet bahçesinin tasarım ve planlama sonrasına ait görüntüler.....	35
Şekil 5.4 Çankırı Devlet Bahçeli Parkı vaziyet planı.....	36
Şekil 5.5 Çocuk oyun ve spor alanları	37
Şekil 5.6 Parktaki yaya yolları	39
Şekil 5.7 Parka giriş görüntüleri	39
Şekil 5.8 Görme engelliler için sadece girişte bulunan hissedilebilir yüzeyler	40
Şekil 5.9 Zemin döşemeleri	40
Şekil 5.10 Oturma birimleri	43
Şekil 5.11 Çöp kutuları	43
Şekil 5.12 Yerden ve tepe aydınlatma elemanları.....	44
Şekil 5.13 Tuvaletler.....	45
Şekil 5.14 Engelli çocuklar için oyun ekipmanları örneği.....	45
Şekil 5.15 Çocuk oyun elemanları örneği.....	46
Şekil 5.16 Parktan heykel örnekleri	49
Şekil 5.17 Lokomotif kütüphaneye dönüşen tarihi trenden bir görüntü	50
Şekil 5.18 Baş mühendis heykeli	50
Şekil 5.19 Parkta sergilenen eski tren vagonlarından örnekler.....	51
Şekil 5.20 Cer atölyesinin kalıntıları	51
Şekil 5.21 Güvenlik kameraları ve gece aydınlatmaları	55

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 5.1 Fonksiyonellik kriterinin değerlendirilmesi	38
Çizelge 5.2 Erişilebilirlik kriterinin değerlendirilmesi	38
Çizelge 5.3 Sürdürülebilirlik kriterinin değerlendirilmesi	41
Çizelge 5.4 Yeterlilik kriterinin değerlendirilmesi	42
Çizelge 5.5 Ekoloji kriterinin değerlendirilmesi	47
Çizelge 5.6 Aidiyet/kimlik kriterinin değerlendirilmesi	49
Çizelge 5.7 Yenilikçi tasarım kriterinin değerlendirilmesi	52
Çizelge 5.8 Sağlık kriterinin değerlendirilmesi	53
Çizelge 5.9 Evrensellik kriterinin değerlendirilmesi	54
Çizelge 5.10 Güvenlik kriterinin değerlendirilmesi	55
Çizelge 5.11 Uygun maliyet ve akıllı uygulamalar kriterlerinin değerlendirilmesi	56

1. GİRİŞ

Avrupa'da başlayan Sanayi Devrimi ve akabinde kent nüfusunun artmasıyla karakterize edilen kentleşme süreci, kısa sürede tüm dünyada hız kazanmıştır (Ekizoğlu 2012).

Günümüzde kent nüfusundaki artış, Türkiye’de dahil olmak üzere dünyanın her ülkesini etkileyen bir olgudur. Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana, dünya kentleşmede çok keskin bir ivme yaşamaktadır ve bu nedenle kentleşme, çağımızın en önemli sosyal ve demografik olgularından biri olarak kabul edilmektedir (Koçan ve İbiş 2020).

Sanayi devriminden sonra teknolojinin de hız kazanması ile kentlerde yeni istihdam olanakları yaratılarak kentsel büyümeyi teşvik etmiş ve nüfusun hızla artmasına yol açmıştır. Ancak bu büyüme, kentleşmenin yoğunlaşması ve bu alanların diğer kentsel kullanımlara dönüştürülmesi nedeniyle açık yeşil alanlarda kayda değer bir azalma ile kentsel çevreler üzerinde zararlı bir etki yaratmıştır. Kent nüfusundaki artış katlanarak hızlanırken, kentler çok sayıda sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Tüm bu sorunlar, kent merkezlerindeki açık yeşil alanların giderek azalmasına yol açmıştır (Koçan ve İbiş 2020).

Günümüzde, kent parkları ve özellikle son dönemde popülerliği artan millet bahçeleri gibi açık kentsel yeşil alanlar, kent ve nüfusu için çok önemli kentsel özellikler haline gelmiştir. Bu alanlar bir kentin genel karakterini temsil etmekle birlikte, insan ve doğa arasındaki ilişkinin dengelenmesinde ve kentsel alanlardaki yaşam koşullarının iyileştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, ülkelerdeki yeşil açık alanların niteliği ve niceliği yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Gül ve Küçük 2001).

Bu bağlamda, Türkiye gibi birçok ülke, kent sakinlerinin zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, yaşama uygun bir ekolojiye sahip kentsel yeşil alanlar planlamaya ve yaratmaya çalışmaktadır. Son yıllarda Türkiye genelinde yaygınlaşan ve birçok büyük şehirde inşa edilen kentsel yeşil alanlardan biri de millet bahçeleridir (Kuşkonmaz 2020). Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından

yayınlanan rehberde ve Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde de belirtildiği gibi millet bahçesi genel olarak "insanları doğaya yaklaştıran, rekreasyonel ihtiyaçları karşılayan ve bir afet durumunda toplanma yeri olarak kullanılabilecek büyük yeşil alanlar" olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlar genellikle rekreasyon amaçlı geniş açık yeşil alanlara sahiptir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2020).

Ülkemizdeki millet bahçelerinin ortaya çıkışı ve gelişimi, insanları doğaya yaklaştırmak ve boş zaman, aktif yaşam ve sosyalleşme için alanlar sağlayarak çeşitli ihtiyaçlara cevap vermektedir. Bir afet durumunda, bu alanlar toplanma yerleri olarak da kullanılabilmekte ve bu da çok yönlülüklerinin altını çizmektedir. Bulundukları kasaba ve kentlerin sembolik unsurları olan millet bahçeleri, kültürel peyzajın kimliğini de koruyarak kente önemli bir değer katmaktadır (Bingöl 2021).

Günümüzde millet bahçelerinin önemi daha da belirgin hale gelmiştir. Bu alanlar sadece rekreasyon alanları değildir, kültürel peyzajın temel unsurları olan açık yeşil alanlardır. Bu açık yeşil alanlar kolektif kimliğin sembolleri haline gelerek çevresel, tarihi ve kültürel çeşitliliğin korunmasına olan bağlılığı göstermektedir. Bu alanların sürekli geliştirilmesi, çağdaş toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılamak ve gelecek nesiller için sürdürülebilir ve uyumlu bir gelecek sağlamak için gereklidir (Bingöl 2021).

Bu çalışmada, Çankırı kentinde eski bir demiryolu sanayi alanı üzerine inşa edilen millet bahçesi olan Çankırı Devlet Bahçeli Parkı projesi ekolojik, kültürel, sosyal ve estetik yönleri açısından analiz edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, millet bahçesini açık yeşil alan planlama kriterlerine göre analiz etmek ve kentsel mekanlardaki önemini ortaya koymaktır. Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın açık yeşil alan tasarım kriterlerine göre analizi, yerel halk üzerindeki etkisinin ve kentsel çevreye katkısının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Bu bölümünde yapılan incelemeler sonucunda araştırma konusu ve alanıyla ilgili olan yerli ve yabancı kaynaklar tarih sırasına göre özetlenmiştir.

Gül ve Küçük (2001) yaptıkları çalışmada kentsel yeşil alan kavramını tanımlanmış ve Isparta kentinin açık yeşil alanlarını üç grupta incelenmiştir. Bu alanları açık yeşil alanlar, özel kullanıma yönelik yeşil alanlar, kamu kurum ve kuruluşlarına ait yarı özel açık yeşil alanlar ve kent sakinlerine hizmet veren kamuya açık yeşil alanlar olarak sınıflamıştır. Bu alanların işlevleri ile yeşil alanların nitelik ve nicelik açısından standart normları ortaya konmuştur (Gül ve Küçük 2001).

Demiröz (2002) yüksek lisans tezinde, bahçe sanatının tanımını yapmış ve İslam dünyasında bahçe tasarımının temel özelliklerini ortaya koymuştur. Araştırmada, İslam bahçe sanatının etkisi ve tarihsel süreçteki gelişimi Hint-Moğol bahçeleri üzerinden incelenmiştir (Demiröz 2002).

Kuş Şahin ve Erol (2009) makalelerinde, bahçe sanatı tarihi içinde Türk bahçelerinin temel tasarım özelliklerini vurgulamıştır ve Türk bahçelerinin günlük hayatımızdaki önemini göstermiştir. Çalışmada, korumacı bir yaklaşımla Türk bahçelerinin devamlılığını sağlamanın sorumluluğumuz olduğuna değinilmiştir (Kuş Şahin ve Erol 2009).

Bektaş (2010) yüksek lisans tezinde, açık yeşil alanlar içerisinde kent parklarının önemini ortaya koymuş ve kent parklarının verimli ve sürdürülebilir kullanımına yönelik çözüm önerileri geliştirmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda Bursa İli Kent Parkları, Reşat Oyal Kültür Parkı, Soğanlı Botanik Parkı ve Merinos Parkı peyzaj tasarım kriterleri doğrultusunda incelenmiştir (Bektaş 2010).

Tazebay ve Akpınar (2010) çalışmalarında, Türk kültürü ile Türk bahçe sanatı arasındaki bağı ortaya koymuştur. Bu çalışmada kültür kavramı ve Türk bahçesinin genel özellikleri

incelenmiş ve çalışmanın sonunda bu bahçelerin korunması gerektiği vurgulanmıştır (Tazebay ve Akpınar 2010).

Demir ve diğerleri (2015) makalelerinde Akçakoca kentindeki kentsel yeşil alanların erişilebilirliğini analiz etmişlerdir. Bu çalışmada, Akçakoca kentinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı ve büyüklüğü ortaya konmuştur (Demir vd. 2015).

Karataş ve Kılıç (2017) makalesinde sürdürülebilir kentsel gelişmelerin kavramları ve özelliklerini ortaya koymakta ve yeşil alanların kentsel çevredeki işlevlerini vurgulamaktadır. Bu araştırmanın amacı, sürdürülebilir kentsel kalkınma açısından kentsel çevrede yeşil alanın önemini vurgulamaktır (Kılıç 2017).

Çelik (2018) çalışmasında, geç Osmanlı döneminde Batılılaşmanın kentsel mekân üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Bu çalışma, geç Osmanlı döneminde yeşil alanların evrimi ve Batılılaşmanın etkisiyle farklı şehirlerin sakinlerine sunulan millet bahçeleri hakkında açıklamalar sunmaktadır. Konya'nın Osmanlı dönemindeki kentsel özellikleri ve Konya Millet Bahçesi hakkında da bilgiler vermektedir (Çelik 2018).

Ercan (2018) yüksek lisans tezinde, Osmanlı İmparatorluğu dönemi millet bahçelerinin yeşil açık alanlar olarak niteliğini incelemiştir. Çalışmada Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı kent kültüründe "millet bahçeleri" olarak adlandırılan bir boş zaman mekânı olarak yeni bir kamusal alanın ortaya çıktığından bahsedilmektedir ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde kentsel kamusal alanlar olarak millet bahçelerinin önemini ve işlevlerini vurgulamaktadır (Ercan 2018).

Şenyurt (2018) makalesinde, geç Osmanlı döneminde bir eğlence ve dinlence mekânı olarak değerlendirilen bazı millet bahçelerini incelemiştir. Bu çalışmada, millet bahçeleri ile geleneksel boş zaman mekânları arasındaki farklılaşma noktaları ortaya konulmaktadır (Şenyurt 2018).

Karadeniz (2019) yüksek lisans tezinde, Samsun ilinde bulunan 6 kent parkını çalışma alanı olarak belirlemiştir. Çalışmanın amacı, kent parklarının olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemek ve peyzaj tasarım kriterleri açısından analiz etmektir. Bu çalışmada Samsun'daki parkların peyzaj kriterlerine uygunluğunu araştırmak amacıyla, 600 kişi ile yüz yüze görüşülmüş ve olası sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir (Karadeniz 2019).

Birol ve Aydın (2019) makalelerinde, inşa edilmiş ve edilmekte olan millet bahçelerini hem nicelik hem de kullanıcı memnuniyeti kalitesi açısından incelemişlerdir. Bu çalışma, millet bahçeleri projeleriyle ilgili bilgiye erişim eksikliğini gidermeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır (Birol ve Aydın 2019).

Özşahin ve diğerleri (2019) makalelerinde Tekirdağ ilinin millet bahçesinin coğrafi planlama sürecini anlatmışlardır. Millet bahçesinin kent için büyük önem taşıdığını gören birçok disiplin, coğrafyacılar, haritacılar, şehir plancıları ile ortak çalışmalar yürüterek Tekirdağ kentinin millet bahçesinin konumunu belirleyecek tematik bir harita oluşturmaya çalışmışlardır. Yer seçimi coğrafi, tarihi, kültürel ve kentsel tasarım unsurları dikkate alınarak yapılmıştır (Özşahin vd. 2019).

Sağlık ve diğerleri (2019) makalelerinde kentlerdeki önemli açık yeşil alanlar olarak millet bahçesi kavramını ortaya konmakta ve millet bahçesinin özellikleri, tarihçesi gösterilerek tasarım kriterlerine yer verilmekte, böylece Türkiye'nin ve dünyanın millet bahçesi örnekleri incelenmektedir (Sağlık vd. 2019).

Koçan ve İbiş (2020) çalışmalarında açık yeşil alan kavramı, önemi ve bu işlevlerini ortaya koymuşlardır. Bu araştırmada Çankırı ilindeki açık yeşil alanlar değerlendirilerek kentteki açık yeşil alan miktarı sayısal olarak belirlenmiş, bu miktarın kentsel alan içindeki oranı ve kişi başına düşen yeşil alan miktarı, imar planı esas alınarak tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler Çankırı kentinin yeşil açık alan miktarı açısından yetersiz olduğunu göstermekte ve kent için yeni açık yeşil alanlar önerilmektedir (Koçan ve İbiş 2020).

Yıldırım ve Gül (2020) araştırmalarında Samsun Kenti Millet Bahçesi’ni incelenmişler ve Samsun kentinin rekreasyon, ekonomi ve turizm açısından potansiyelini ortaya koyarak, bu yeşil alanın mevcut durumunu tespit etmişlerdir (Yıldırım ve Gül 2020).

Kaştaş Uzun ve şenol (2020) makalelerinde, millet bahçelerinin büyük önem taşıdığını ve her açık yeşil alanın kendi döneminin sosyo-politik ve ekonomik koşulları tarafından şekillendirildiğini belirtmektedirler. Bu alışmada, Osmanlı İmparatorluğu döneminden tarih öncesi dönemlere kadar kamusal yeşil alanların gelişim süreci, değişimi ve tasarımı özelliklerinin bir analizi yapılmıştır (Kaştaş Uzun ve şenol 2020).

Bingöl (2021) yüksek lisans tezinde, Türk kültürünü ve Türk bahçelerinin gelişimini tarihsel süreci içerisinde incelemiş, millet bahçesinin özelliklerini ve tasarımı ortaya koyarak millet bahçelerinin ortaya çıkışını irdelemiştir. Bu çalışmada millet bahçesinin yeşil ve açık alan sistemleri içerisindeki yeri ve önemi değerlendirilmektedir (Bingöl 2021).

Zlkadiroğlu (2021) makalesinde, Kahramanmaraş 15 Temmuz Millet Bahçesi’ni, alanın verimliliğini, özelliklerini ve kullanıcıların memnuniyetini belirlemek amacıyla incelemiş, bu amaçla bir saha araştırması yapmış ve sonuçları analiz etmiştir. Bu araştırmada saha araştırması sonrasında kullanıcılar için en yüksek parametrenin aktivite, eğlence olurken; en düşük parametrenin ise erişilebilirlik olduğunu belirtmektedir (Zlkadiroğlu 2021).

Tekingündüz (2021) yüksek lisans tezinde, İstanbul kentindeki kentsel yeşil alanları, biyoçeşitlilik üzerindeki etkileri ve katkıları açısından analiz etmiştir. Bu çalışmada, kentsel yeşil alanların biyoçeşitlilik açısından önemini göstermek ve aynı zamanda millet bahçelerinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla İstanbul'daki 9 adet millet bahçesi incelenmiştir. Yaban hayatı biyoçeşitliliğinin korunması için birçok öneride bulunulmuş, aynı zamanda millet bahçesinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için de önerilerde bulunulmuştur (Tekingündüz 2021).

3. KURAMSAL TEMELLER

3.1 Millet Bahçesi Kavramı

Son yıllarda literatüre giren ve şehirlerde kök salan millet bahçesi kavramını tanımlamak için öncelikle bahçe kavramını açıklamak gerekir. "Bahçe" kelimesi Farsça kökenlidir ve "küçük bir bağ" anlamına gelmektedir. Genel olarak çiçek, süs bitkileri, sebze, meyve, ot ve ilaçların yetiştirildiği, doğanın güzelliğinin ve rahatlığının insan eliyle kontrol edildiği küçük bir alan olarak tanımlanmaktadır (Demiröz 2002).

İnsanlık tarihi boyunca var olan ve ortak kültürün açık alanlara yansmasıyla şekillenen bahçe, toplum hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Bir başka tanıma göre bahçe, insanlar tarafından ortaklaşa kullanılan ve gelecek nesillere aktarılan bir semboller sistemi olarak görülmektedir. Dolayısıyla bahçe kavramı, insan tarafından bütün bir nesil için tasarlanmış yeşil alanlar olarak ifade edilebilmektedir (Sağlık vd. 2019).

Millet bahçesi kavramı ise genel olarak insanları doğaya yaklaştıran, aynı zamanda rekreasyonel ihtiyaçları karşılayan, şehir içinde toplanma yeri olarak kullanılabilen ve afet durumlarında toplanma alanı olarak hizmet verebilen geniş yeşil alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu rekreasyon alanları genellikle rekreasyon için geniş açık yeşil alanlara sahiptir ve halkın doğayla iç içe olmasını sağlamaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2020). Ayrıca millet bahçeleri, temel sosyal ve kültürel yansımaları teşvik eden, doğal ve kültürel mirası koruyan ve aynı zamanda şehrin ve ulusun itibarını şekillendiren sembolik yeşil alanlar olarak tanımlanmaktadır (Özşahin vd. 2019).

Millet bahçesi kavramı her ne kadar kamuoyuna ve siyasete damgasını vurmuş ve literatürde sıkça kullanılmış olsa da günümüzde ortaya çıkmış yeni bir kavram değildir. Millet bahçesi kavramının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kamusal açık alan kavramı, Lale Devri ile gelişmiştir. O dönemde açık alanlar, sınır alanları olmaksızın halkın kullanımına sunulmaktaydı. Türkiye'nin ilk millet bahçesi İstanbul'daki Taksim Millet Bahçesi'dir. Sultan Abdülaziz döneminde 1866 yılında açılmıştır. Taksim Millet Bahçesi'nden üç yıl

sonra Üsküdar'da Sarıkaya Millet Bahçesi (1868-1869) kurulmuştur. İstanbul'da açılan üçüncü millet bahçesi, Sultan Ahmet Meydanı'nda inşa edilen Sultan Ahmet Millet Bahçesi'dir (1871-1872). Daha sonra Tepebaşı Millet Bahçesi ve Kısıklı Millet Bahçesi kurulmuştur. İstanbul'un yanı sıra Ankara, Adana, Aydın, Bursa, Erzurum, Edirne, Kars, Konya, Kayseri, Mersin, Sivas ve Sinop gibi Türkiye'nin diğer büyük şehirlerinde de millet bahçeleri inşa edilmiştir (Çelik 2018).

Günümüzde, halihazırda millet bahçelerinin inşasına yönelik 103 adet proje tamamlanmıştır. Millet bahçesi konsepti ile ekolojik, estetik, sürdürülebilir ve rekreasyonel yönleri dikkate alarak şehirlere açık yeşil alanlar sağlamak planlanmaktadır. Millet bahçelerinin tasarımının en dikkat çekici özelliği, genellikle büyük ölçekte olan bu kentsel yeşil alanların, bulundukları şehrin tarihi, coğrafi, kültürel, ekonomik, sosyal, ekolojik, estetik vb. özellikleri dikkate alınarak oluşturulmasıdır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2020). Ayrıca millet bahçeleri, şehrin estetik imajına ve ülkenin prestijine katkıda bulunmalıdır. Aynı zamanda, kent sakinlerinin kendi şehirleri içinde doğayla iç içe olmalarına ve onunla etkileşime girmelerine olanak tanımalıdır (Özşahin vd. 2019).

3.2 Tarihsel Süreç İçinde Millet Bahçeleri

Geleneksel Osmanlı dünyasında yeşil alan genellikle açık alanlarla veya tasarlanmamış doğal yeşil alanlarla sınırlıdır. Modernleşme hareketlerinin her alanda hissedilmeye başlandığı II. Meşrutiyet dönemine kadar literatürde net bir park kavramı mevcut değildir. 17. yüzyıla kadar İstanbul çevresinde oluşturulan gezinti alanları aslında padişah için düzenlenmiş av bahçeleri ve saray görevlilerinin konutlarını içeren alanlardır (Çelik 2018).

18. yüzyılda Lale Devri (1718-1730) ile birlikte İstanbul'un kentsel yeşil alanlarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu dönüşüm, batıya dönük elit bir sınıfın yaşam tarzı tercihleri tarafından başlatılmıştır. Böylece sarayların iç bahçeleri, memur konutlarının özel bahçeleri ve Marmara Denizi kıyılarındaki bahçeler gibi özel bahçelerin yanı sıra doğal yeşil alanlar ve planlı parklar da halkın kullanımına açılmıştır (Çelik 2018).

Batılılaşmadan önce Osmanlı bahçelerinin kendine özgü tarzı, İslam ve Türk bahçeleriyle benzerlikler göstermekte, doğaya, insan ölçeğine, sadeliğe, mütevazılığa ve işlevselliğe güçlü bir vurgu yapmaktaydı. Ancak zaman içinde bu tarz kaybolmuştur. Bunun yerine, Batı'da yaygın olan Barok bahçe tasarımı ve natüralist akımın ilkeleri benimsenmiş ve yeniden yorumlanmıştır (Gültekin 2015). Eksenel veya simetrik düzen norm haline gelerek topografya izin vermese bile teraslar oluşturulmuş, basit çiçek kullanımları dekoratif yataklara dönüştürülmüş, ağaçlar sanatsal bir şekilde budanmış, egzotik hayvanlar, heykeller ve limonluklar eklenmiş ve bahçelerde suyun şekli ve kullanımı da değiştirilmiştir. Batılılaşma öncesinde su, sıcak alanları serinletmek için sıklıkla kullanılırdı; fiskiyeler, su olukları ve dik açılı çeşmeler yeşil alanlara ses, görüntü ve güzellik zenginliği katmaktaydı. Ancak Lale Devri ile birlikte bahçeler daha geometrik ve tekdüze bir hal almış, geçişler paralel ağaç sıraları ile sağlanmış ve havuzlar büyümüştür (Aksoy 2001, Gültekin 2015).

Tanzimat ve Islahat fermanları ve ardından Kanuni Esasi'nin ilanı ile birlikte "millet" ve "ümme-ı tebaa" kavramları ilk kez yeniden düzenlenmiş, ümme ve millet bütünleştirilerek hepsi "millet"e dönüştürülmüştür. Bundan önce, Tanzimat'tan önceki Osmanlı İmparatorluğu düzeninde Müslümanlar "ümme-ı tebaa", gayrimüslim topluluklar ise milletler olarak tanımlanıyordu. Millet bahçeleri bu birlikteliği temsil ve sembolize eden bir kavramdır. Tanzimat'ın bir sonucu olarak devlet genelinde yeni örgütlenmelerin gelişmesine, halkın yaşam tarzının değişmesine ve sosyalleşme gibi fikirlerin gelişmesine yol açan kararlar alınmıştır. Bu çerçevede oluşturulan vilayet nizamnamesinin kapsadığı konular arasında "millet bahçeleri" de yer almaktadır (Çelik 2018).

Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'daki siyasi yapıların değiştiği dönemde ortaya çıkan park anlayışını uygulamak amacıyla Sultan Abdülaziz döneminde millet bahçeleri oluşturmuş ve bu bahçelere "Millet Bahçesi" adı verilmiştir. Fransız kamu bahçeleri, millet bahçeleri için bir ilham kaynağı olmuş ve amaç, millet bahçeleri aracılığıyla insanları ve toplumu sosyalleştirmek ve kontrol etmek olmuştur (Memlük 2013). Devletin hem fiziksel çevre hem de vatandaşlarının davranışları üzerinde kontrol kurmak istediği açıktır. Bu kontrolün ve devletin varlığının, itibarının ve imajının bu mekânlar üzerindeki etkisinin

bir göstergesi de kamusal kullanıma sunulan mekânların isimlerinde görülebilmektedir. 2. Meşrutiyet'e kadar bağ, bahçe, mesire yeri ve koru gibi parklar sadece yer adıyla biliniyordu. O andan itibaren parklar "ulus" ve "özgürlük" gibi ön ekler almaya başlamıştır (Gültekin 2015).

Osmanlı İmparatorluğu İmparatoru Sultan Abdülaziz, 1869 yılında İstanbul'da ilk Taksim Millet Bahçesi'ni açarak halka açık bahçelerin inşasını başlatmıştır. Taksim Millet Bahçesi'nin inşası 1866'dan 1869'a kadar beş yıl sürmüştür. Bahçe, simetrik bir yapı ve yeni sanat ilkelerini izleyen biçimsel düzenlemelerle, kenarlara doğru daha yumuşak formlarla tasarlanmıştır (Çelik 1998) (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Taksim Millet Bahçesi'nin planı (Çelik 1998)

Kısa bir süre sonra, 1868-1869 yıllarında Üsküdar'da Sarıkaya Millet Bahçesi (1868-1869) inşa edilmiştir. İlk millet bahçesinin inşasından üç yıl sonra, 1871-1872 yılları arasında İstanbul'da Sultan Ahmet Meydanı'nda Sultan Ahmet Millet Bahçesi inşa edilmiştir. Sultan Ahmet Millet Bahçesi daha sonra yeni millet bahçesi olarak belirlenmiştir. Park, bir Fransız malikâne bahçesi görünümündedir. Parkın ortasında tek katlı, kiremit çatılı ve verandalı bir bina kafe olarak hizmet vermektedir. Parktaki çiçek tarhlarını ve ağaçları korumak için ahşap bir sınır elemanı, kubbe şeklindeki pergolalarla

çevrelenmiştir. Pergolalar başka uygun yerlere de yerleştirilmiştir (Bingöl 2021) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 Sultan Ahmet Millet Bahçesi eski İstanbul fotoğrafları arşivi (Çelik 1998)

Daha sonra Tepebaşı Millet Bahçesi ve Kısıklı Millet Bahçesi inşa edilmiştir. Tepebaşı Millet Bahçesi'ne iki tarafı sütunlarla süslü büyük demir kapıdan girildiğinde sağda ahşap bir köşk, girişte ahşap bir restoran, bahçenin ortasında demir bir köprü ve orkestra için bir platform bulunan yapay bir göl vardır. Bu göl daha sonra orkestra için kubbeli bir çatıya ve açık bir çevreye sahip sekizgen bir alanla değiştirilmiştir. Yenilenen bahçede demir ayaklı banklar ve çakıl taşlı yürüme masaları vardır. Ayrıca tiyatro ve kumarhane gibi yazlık ve kışlık eğlence mekanları da vardır, buralarda müşteriler müzikal performansların tadını çıkarırken birçoğu da dans edebilmektedir (Ercan 2018).

Şenyurt'a göre (2018), Tepebaşı Millet Bahçesi, Taksim Millet Bahçesi'nden farklı bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Geometrik bir düzen benimsemek yerine, tasarım doğal izlenimi veren kavisli şekiller ve yeşil alanlarla oluşturulmuştur. Bu bahçede, yeşil alanlara serpiştirilmiş küçük su havuzları huzurlu ve rahat atmosferi pekiştirmiştir. Ancak tiyatro binasının katı geometrisi bahçenin doğal ortamıyla uyum içinde değildir (Bingöl 2021) (Şekil 3.3).

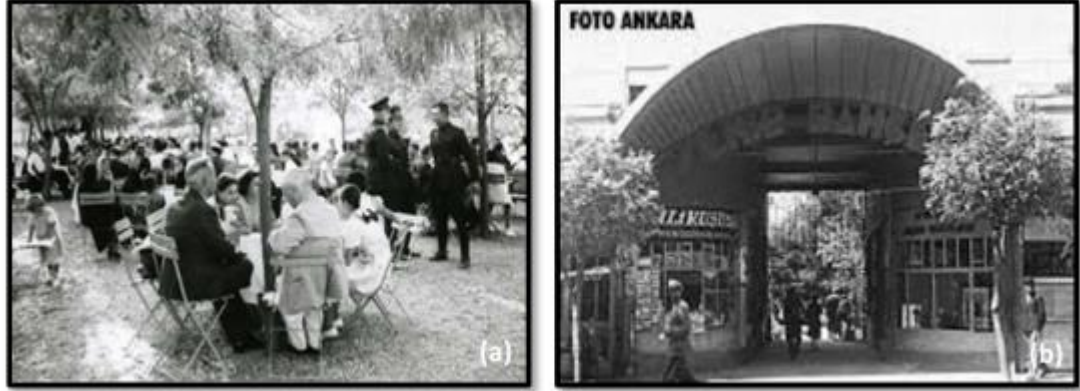
Şekil 3.3 Tepebaşı Millet Bahçesi'nin planı (İ.B.B. Atatürk kitaplığı 2021)

Millet bahçelerinin çoğu, Sultan Ahmet ve Tepebaşı Millet Bahçeleri gibi çöplüklerin yeşil alanlara dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Bazı durumlarda, eski mezarlıklar da millet bahçelerine dönüştürülmüştür ve bunu başarmak için özel çaba sarf edilmiştir. Bu dönüşüm süreci, alanların temizlenmesini ve rehabilite edilerek ziyaretçiler için davetkâr ve hoş bahçelere dönüştürülmesini içermektedir (Şenyurt 2018).

Üsküdar, 20. yüzyılın başlarında tarihi haritalarda yer alan Doğancılar Parkı'na ev sahipliği yapmaktadır. Üsküdar'daki Sarayburnu-Gülhane, Mahmut Şevket Paşa ve Fatih bahçeleri de aynı dönemde oluşturulan millet bahçelerinin ikonik örnekleridir. 19. yüzyılda "Özgürlük Bahçeleri" gibi yeşil alanlar da halka açılmıştır. Abdülhamid Beykoz'da özel bir mülk satın aldı ve arazinin Paşabahçe Koyu'na bakan kısmını "Hürriyet Bahçeleri" olarak geliştirmiştir. Ankara aynı zamanda millet bahçesi inşa edilmiş bir şehirdir. İlk Meclis binasının önünde yer alan Ulus Millet Bahçesi, 1926 yılına kadar orijinal haliyle kalmıştır (Bingöl 2021).

Millet bahçeleri, o dönemde şehirlerde yeşil alanlara verilen önemin örnekleridir. İnsanların dinlenmesi ve doğanın tadını çıkarması için hoş alanlar sağlamak üzere oluşturulmuşlardır. Bu alanlardan bazıları, tarihi ve kültürel önemleri nedeniyle tarihi haritalara dahil edilmiştir. Millet bahçeleri genellikle yıllarca bakır kalmış ve şehir sakinleri için önemli alanlar olarak kalmıştır (Bingöl 2021).

Ankara Millet Bahçesi, toplantılar ve buluşmalar için popüler bir yerdi. Özellikle parlamento üyeleri, tanıdıklarıyla buluşmak ve önemli olayları kutlamak için sık sık bu bahçede toplanırdı. 1922 yılında ilk Ankara İşçi Bayramı'nın kutlandığı bu bahçe, film ve tiyatro gösterileri gibi sanatsal etkinlikler için de bir platform olarak kullanılmıştır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2020) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 (a) Ankara şehir bahçesi (VEKAM Kütüphanesi 2021, Bingöl 2021)
(b) Ankara şehir bahçesi girişi (1930) (Bingöl 2021)

Millet bahçeleri halka açık yeşil alanlardır ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, dinlenme ve eğlenme alanı sağlamak üzere tasarlanmışlardır. Genellikle yeşil alanlar üzerine ya da verimsiz arazilerin (mezarlıklar ya da çöplükler gibi) yeşil alanlara dönüştürülmesiyle inşa edilmişlerdir ve genellikle din ya da sosyal sınıf farkı gözetmeksizin herkesin erişimine açıktırlar. Millet bahçeleri, bulundukları şehirlerin sakinleri tarafından büyük değer görüyordu ve genellikle toplantıların, topluluk etkinliklerinin ve halka açık eğlencelerin yapıldığı yerlerdir. Bahçeler Osmanlı kültürünün önemli bir parçasıydı ve imparatorluğun birçok şehrinde halkın yaşam kalitesine fayda sağlamaktadır. Kayıtlara göre 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun pek çok şehrinde millet bahçeleri coşkuyla inşa edilmiştir. İstanbul ve Ankara'nın yanı sıra Aydın, Bursa, Edirne, Erzurum, Kars, Kayseri, Konya, Mersin, Sinop ve Sivas gibi Anadolu şehirlerinde de millet bahçeleri kurulmuştur (Şenyurt 2018) (Şekil 3.5 ve Şekil 3.6).

Şekil 3.5 Konya Millet Bahçesi (Afyoncu 2018)

Şekil 3.6 Osmanlı döneminden Erzurum Millet Bahçesi örneği (Erzurum Arşiv 2019)

Millet bahçeleri çok yönlülüğü nedeniyle diğer kamusal alanlara kıyasla özel bir öneme sahiptir. Bu bahçelerde düzenlenen etkinlikler sadece turizm ve açık hava rekreasyonunu değil, aynı zamanda hayırseverlik ve yardımseverlik amaçlarına odaklanan girişimleri de içermektedir. Ayrıca, bu alanlar siyasi amaçlarla da kullanılmış, yabancı devlet adamlarına ev sahipliği yapmış ve konserler, tiyatro oyunları, müzik gösterileri, bale gösterileri, balolar, çekilişler ve yarışmalar gibi çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler için bir mekan olarak hizmet vermiştir (Ercan 2018).

3.3 Kentsel Açık Yeşil Alan Kavramları

Birçok araştırmacı kentsel açık yeşil alan kavramına farklı şekillerde yaklaşmıştır. Keleş'e (1980) göre açık yeşil alan, insanların yaşamlarını sürdürdükleri kapalı alanların dışında kalan, doğal haliyle bırakılmış ya da konut dışında rekreasyon, tarım veya eğlence amaçlı ayrılmış kentsel alanlardır. Açık yeşil alanlar, kent sakinlerinin yürümesine,

dinlenmesine ve doğayla etkileşime girmesine, çocukların oyun oynamasına olanak sağlamak ve bu alanlara estetik ve yoğun bir görünüm kazandırarak taş yığını haline gelmelerini önlemek amacıyla genellikle yerel yönetimler tarafından düzenlenen ve bakımı yapılan kamusal alanlardır.

İngiliz peyzaj mimarı Sylvia Crown, açık ve yeşil alanların "mimari öğelerin hakim olduğu yoğun kent dokusu içinde yer alan, oturmak ve gözlemlemek için pasif rekreasyon işlevi gören ve şehrin kalabalığından uzakta aktif eğlence sağlayan küçük parklar, oyun alanları, meydanlar" olduğunu belirtmektedir. "Yeşil alanlar", açık alanların bitki materyali ile bilinçli ve planlı bir şekilde düzenlenmesi sonucu oluşmaktadır (Kaymaklı 1990).

Lendhold (1970) kentsel açık ve yeşil alanları, "bir kentin herhangi bir zamanda veya belirli zamanlarda belirli amaçlar için halka veya belirli yaş gruplarına açık olan ve böylece kentsel yaşam bağlamında kentin kitlesine veya gruplarına hizmet eden alanları" olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, Gleichmann (1962) kentsel açık ve yeşil alanları yerleşik alanların karşıtı olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre sadece gelişmiş yeşil alanlar değil, yeşil olmasa bile henüz yapılaşmamış açık alanlar da bu kapsama girmektedir (Önder 1997).

Bu tanımlar bağlamında, 'kentsel açık yeşil alan' terimi sadece kent sakinleri tarafından değil, aynı zamanda tüm kent sakinleri tarafından paylaşılan alanları ifade eder ve farklı mahalleleri birbirine bağlayan kamusal alanların yanı sıra sokakları, caddeleri ve kentteki diğer yerleri de içermektedir. Açık yeşil alanlar, şehirlerin fiziksel yapılarındaki kütle alanını organize etmelerine yardımcı oldukları için dengenin kilit unsurudur. Kentsel yeşil alanların çoğunluğu, insanların sosyal ilişkiler kurup sürdürürken bir araya gelip dinlenmelerine olanak tanıyan rekreasyon alanları, çocuk dostu oyun alanları, yürüyüş ve koşu yolları, masa tenisi kortları, dinlenme alanları ve kıyı alanlarını içermektedir. Bu alanlar sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Metropol ölçeğinde, fuarlar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri ve bölgesel parklar da yeşil alan olarak sınıflandırılmaktadır (Kuter 2007).

Kentsel açık yeşil alanlar, kent sakinlerinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan basit "yeşil alan" adalarından, kentsel çevre içinde doğal ve sosyal yaşam için sığınak görevi gören geniş parklara kadar çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu adalar genellikle konut mahallelerinde veya yoğun nüfuslu kentsel alanlarda bulunan küçük peyzajlı alanlardır. Meydanlar, topluluk bahçeleri veya hatta sokaklar boyunca uzanan basit yeşil alanlar şeklinde olabilirler. Bu küçük yeşil alanlar şehrin koşuşturmacasından bir sığınak sağlar ve sakinlerin evlerine yakın bir yerde dinlenmelerine, buluşmalarına ve doğanın tadını çıkarmalarına olanak tanır (Gül ve Küçük 2001).

Boyacı (2010) 'a göre bu açık yeşil alanlar şunlardır:

- Kullanım biçimine göre (aktif ve pasif),
- Ekolojik işlevine göre,
- Mülkiyete göre ya da
- Üstlendiği rekreasyon işlevine göre farklı biçimlerde sınıflandırılabilirler.

Üstlendiği rekreasyon işlevine göre açık ve yeşil alanlar ise (Emür ve Onsekiz 2007):

- Parklar (mahalle, kent, semt parkı vb.),
- Özel amaçlı park ve bahçeler (çatı bahçeleri, hobi bahçeleri, kültür bahçeleri vb.),
- Spor alanları (golf, basketbol vb.),
- Çocuk oyun alanları,
- Doğal ve yarı doğal alanlar, koridorlar (kent ormanı, koruluk vb.),
- Kent içi diğer açık ve yeşil alanlar (mezarlık, konut bahçesi vb.) şeklinde sınıflandırılabilirler.

Büyük kent parkları ise kentsel alanlarda biyolojik çeşitliliğin ve ekolojik dengenin korunmasında önemli bir rol oynayan çok daha büyük alanlardır. Bu parklar, ormanlık alanlar ve çayırlardan su kütleleri ve sulak alanlara kadar çok çeşitli ekosistemlere ev sahipliği yapabilirler. Ekolojik değerlerinin yanı sıra bu büyük parklar, patikalar, oyun alanları, spor sahaları ve piknik alanları gibi tesislerle kent sakinleri için eğlence ve rekreasyon alanları da sağlarlar.

Araştırmacılar parkların sınıflandırması için parkların büyüklüğü, işlevleri, yerleşik nüfusun yoğunluğu ve kullanıcılar için erişilebilirlik gibi çeşitli kriterleri dikkate almıştır. Bu parametreleri sentezleyerek dokuz farklı park kategorisi belirlenmiştir. Bu farklı kategorilerin incelenmesi, kentsel çevrelerde mevcut olan rekreasyon alanlarının çeşitliliğinin ve bunların kent sakinlerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır (Boyacı 2010):

- Çocuk Bahçeleri
- Mini Parklar
- Özel Aktivite Alanları ve Spor Merkezleri
- Yol Kenarı Parkları
- Mahalle Parkları
- Semt Parkları
- Bölge Parkları
- Milli Parklar
- Kent Parkları

Kent parkları, farklı işlevlerine göre çeşitli türlere ayrılan bir analize tabidir. Bu park türlerinin bir şehirdeki dağılımı genellikle şehrin büyüklüğüne bağlıdır ve nüfusun ihtiyaçlarına ve demografik değişime bağlı olarak bazı türler mevcutken diğerleri olmayabilmektedir. Kent parkları belirli temalarına veya kullanımlarına göre gruplandırılması ise (Boyacı 2010):

- Botanik bahçeleri
- Hayvanat bahçeleri
- Eğlence parkları
- Sanat parkları
- Tarih parkları
- Kültür parklar şeklindedir.

Tüm bu kategoriler içinde millet bahçeleri hem sembolik hem de işlevsel olarak çok önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle bir ülkenin veya şehrin kimliğini, tarihini,

kültürünü veya biyolojik çeşitliliğini yansıtacak şekilde tasarlanır ve korunurlar. Ulusal kutlama, tarihi anma veya sadece yerel sakinler ve ziyaretçiler için dinlenme ve eğlenme yerleri olarak hizmet verebilirler. Çoğu durumda, millet bahçelerinde çeşitli yerel bitkiler, ulusal semboller, anıtlar veya ülke tarihindeki önemli figürleri temsil eden heykeller düzenlenir. Ayrıca ülkenin kültürel ve sanatsal çeşitliliğini tanıtmak için açık hava konserleri, sanat sergileri veya temalı festivaller gibi kültürel etkinlikler de sunabilirler. İşlevsel bir bakış açısıyla, biyolojik çeşitliliği ve doğal kaynakları koruyup geliştirirken, dinlenme alanları sağlayabilirler. Ayrıca, yerel flora ve fauna ile bölgenin çevresel tarihi hakkında halkın farkındalığını artırarak eğitici bir rol de oynayabilirler.

3.4 Kentsel Açık Yeşil Alanların Tarihsel Gelişimi

Kentsel açık yeşil alanların kent sakinlerinin yaşam kalitesinde çok önemli bir rol oynadığı yadsınamaz. Birkaç yüzyıl boyunca şehirler, bu yeşil alanları kentsel planlamalarına entegre ederek gelişmiştir. Kentsel yeşil alanların bu tarihsel gelişimi birkaç ana döneme ayrılabilir (Sarıkaya 2007).

Orta Çağ'da yeşil alanlar çoğunlukla soylular ve seçkinler için ayrılmıştı. Özel bahçeler genellikle lüks ve egzotikti ve zenginlik ve statü sembolü olarak görülüyordu. Açık yeşil alanlar genellikle malikânelerin ve kalelerin etrafına inşa edilmiştir. Tüm sosyal sınıflara açık olan kentsel açık yeşil alanlar nadir olarak bulunmaktaydı ve bu alanlar genellikle avcılık ve yürüyüş gibi faaliyetler için kullanılıyordu (Oğuz 1998).

18. yüzyılda hızlı kentleşmenin ortaya çıkması ve sanayi devriminin getirdiği kötü yaşam koşullarına tepki olarak kamusal açık yeşil alanlara duyulan ihtiyaç artmıştır. Şehirler hızla büyümüş, hava, su ve gürültü kirliliği gibi halk sağlığı sorunlarına yol açmaya başlamıştır. İlk açık yeşil alanlar, şehir sakinlerinin yaşam kalitesini artırmak için oluşturulmuştur. Bilimsel araştırma ve eğitim için botanik bahçeleri ve arberetumlar da kurulmuştur. Bu "doğaya dönüş" hareketi İngiltere'de başlamış ve diğer tüm ülkelere de yayılmıştır (Arslan 1999).

Sanayi çağının 19. yüzyılda ortaya çıkmasından sonra, toplumun yaşam kalitesini artırmak için şehirlerdeki açık yeşil alanların önemi fark edilmiştir. Bu durum, doğanın insanlar üzerinde olumlu bir etkisi olabileceğini göstermek amacıyla Frederick Law Olmsted ve ekibi tarafından tasarlanan ilk kent parkı olan New York'taki Central Park'ın yaratılmasına yol açmıştır. Buradaki fikir, şehirlerdeki olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri azaltmak için sosyal sınıftan bağımsız olarak tüm insanların doğaya erişebilmesi gerektiğidir. Şehrin kalbinde yer alan park, bitki çeşitliliği ve çevre koşullarına uyum sağlaması nedeniyle mutlaka görülmesi gereken bir yer haline gelirken, şehir sakinlerine de birçok açık hava aktivitesi sunmaktadır. Central Park'ın inşasından sonra birçok Avrupa ülkesi bu konsepti takip etmiş ve Londra'daki Hyde Park ve Paris'teki Buttes-Chaumont Parkı gibi birçok ülke halka açık kendi kentsel yeşil alanlarını yaratmıştır. Bu açık yeşil alanlar genellikle yürüyüş yolları, göller ve bahçeler ile halk için dinlenme ve eğlenme yerleri olarak tasarlanmıştır (Arslan 1999).

Avrupa'daki değişimlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirleri üzerinde de önemli bir etkisi olmuştur. İmparatorluğun son yıllarındaki batılılaşma hareketleri, 1870 yılında İstanbul'daki ilk açık yeşil alan olan "Millet Bahçesi'nin oluşturulmasına yol açmıştır. Taksim Millet Bahçesi (1882) ve Çamlıca gibi diğer yeşil alanlar da Abdülaziz döneminde halka açılmıştır. 1912-1914 yılları arasında inşa edilen Gülhane ve Doğancılar açık yeşil alanları, mevcut yürüyüş alanları temel alınarak planlanan kent parklarının ilk örnekleridir. Türkiye'de açık yeşil alan yapımının planlanması Cumhuriyet dönemi ile başlamıştır. Ankara'nın 1923 yılında Cumhuriyet'in başkenti ilan edilmesinin ardından başlayan modernleşme hareketleri, kentsel gelişimin planlanmasına ve "kent parkı" kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. İlk büyük kentsel yeşil alan, halkın yaşam kalitesini artırmak ve kenti yeşillendirmek amacıyla inşa edilen Gençlik Parkı'dır. Daha sonra Kızılay'daki Güvenpark ve Ulus'taki Millet Bahçesi gibi projeler önemli açık yeşil alanlar olarak hayata geçirilmiştir (Zaloğlu 2006).

20. yüzyılda kentsel yeşil alanlar, kent sakinlerinin değişen ihtiyaçlarını karşılamak üzere gelişmeye devam etmiştir. Parklar gibi açık yeşil alanlar spor ve rekreasyon faaliyetleri için tasarlanırken, kamu bahçeleri kültürel ve eğitim faaliyetleri için kullanılmıştır. Yeşil alanları birbirine bağlamak ve doğal alanları korumak için lineer parklar ve ekolojik

koridorlar oluşturulmuştur. Kentsel çevreyi iyileştirmek için yeşil çatılar ve duvarlar da kullanılmaya başlanmıştır (Sarıkaya 2007).

Kentsel açık yeşil alanların tarihsel gelişimi, kent sakinlerinin değişen ihtiyaçlarına yanıt olarak sürekli bir ilerleme izlemiştir. Kentsel yeşil alanlar, seçkinler için basit bir dekorasyondan temel kamusal alanlara dönüşmüştür. Günümüzde yapay zeka ve sensörler gibi teknolojik gelişmeler, kentsel açık yeşil alanların daha iyi yönetilmesine ve planlanmasına olanak sağlamaktadır. Vatandaşlardan toplanan veriler, planlamacıların ve tasarımcıların kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerini daha iyi anlamalarına ve açık yeşil alanları buna göre uyarlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, kentsel yeşil alanlar, kent sakinlerinin ruhsal ve fiziksel sağlığını destekleyen araçlar olarak giderek daha fazla kabul görmektedir. Kamuya açık park ve bahçeler dinlenme fırsatlarının yanı sıra sosyalleşme ve gevşeme olanakları da sağlayabilmektedir. Araştırmalar, kentsel yeşil alanların stresi azaltabildiğini, uyku kalitesini artırabildiğini ve hatta kalp hastalıklarını azaltabildiğini göstermektedir (Sarıkaya 2007).

3.5 Kentsel Açık Yeşil Alanların Peyzaj Planlama ve Tasarım Kriterleri

Çok işlevli özelliklerinden dolayı kentsel açık yeşil alanlar sadece çok geniş bir üretkenlik alanına sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda bunların geliştirilmesi ve sürdürülmesi için büyük bir planlama ve tasarım gerektirir. Açık yeşil alanların halk tarafından popüler toplanma yerleri olarak tanınması, değer görmesi ve takdir edilmesi isteniyorsa, bu alanlar sağlık, biyoçeşitlilik, iklim düzenlemesi ve genel refah açısından birçok fayda sağladığından, açık yeşil alan tasarımına özel önem verilmelidir (Önder ve Polat 2012).

1950'lerin sonlarında, görsel, işlevsel, ekolojik ve çevresel kaygıların yanı sıra kentsel deneyim ve kamusal alan kalitesini de kapsayan 'kentsel tasarım' terimi Kuzey Amerika'da kullanılmaya başlanmıştır. Konuyla ilgili üniversite düzeyindeki ilk eğitim, Amerikan Mimarlar Enstitüsü tarafından kentsel tasarım üzerine bir komite oluşturulmasının ardından 1960 yılında Harvard'da verilmiştir. Sonuç olarak, birçok akademisyen 'kentsel tasarım' terimini farklı şekillerde ele almıştır (Kuter 2007).

Kuter (2007)'e göre kentsel tasarım, görsel kaliteye vurgu yaparak kentin genel görünümüne odaklanır. Bu perspektif, 'güzel şehir' fikirlerinin ortaya çıkmaya başladığı yüzyılın başından bu yana ihmal edildiğini belirtmektedir. Ayrıca kentsel tasarımın, toplumun iyileştirilmesiyle sınırlı olduğu için planlama için büyük bir fırsat sunduğuna dikkat çekmektedir. Özetle, kentin görsel yönünün önemini ve kentsel gelişim planlanırken toplumun ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Çubuk (1997), kentsel tasarımın kentlere bir kimlik kazandırmak için kent planlamasında önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Kentsel tasarımı, fiziksel çevrenin tasarlanmasına yönelik bir araç olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, kentsel tasarımın mevcut kentsel dokuyla süreklilik yaratmak, kamu binalarını rehabilite etmek ve çevrelerini düzenlemek, mimariyi yenilemek ve desteklemek ve tüm bunları yapmak için özgürlük vermek açısından önemli olduğuna dikkat çekmektedir (Kuter 2007).

Bunu yapmak için, uygun planlama, tasarım ve yönetim stratejilerini uygulamak ve geliştirmek amacıyla birçok yeşil alan sorunuyla ilgili karmaşık etkileşimli faktörler hakkında bizi bilgilendiren disiplinler arası bir bilgi tabanından yararlanmak gerekmektedir.

3.6 Kentsel Açık Yeşil Alan Sistemleri Kapsamında Millet Bahçelerinin Önemi ve İşlevi

Yüzyıllar boyunca açık yeşil alanlar şehirlerdeki insanlara ve toplumlara hizmet etmiştir. Antik çağlarda başkentler ve metropoller, halklarını memnun etmek, güçlerini ve zenginliklerini sergilemek isteyen yöneticilerin istekleri doğrultusunda yeşil alanlarla bezenmiştir (Öztürk 2004).

Sistem kelimesi bir sözlükte birbirine bağlı veya birbiriyle ilişkili birimlerden oluşan organik bir bütün olarak tanımlanmaktadır (Larousse 2023). Bu birimler belirli bir hedefe veya sonuca ulaşmak için bir araya gelir. Öztürk (2004)'e göre sistem, bilimsel bir bütün ya da bir doktrin oluşturabilen, birbirine bağlı ilkeler bütünüdür. Fiziksel işlevleri ve kentsel planlama açısından bakıldığında, açık yeşil alanlar sistemik olarak kabul

edilmektedir. Laage (1975) açık yeşil alanlar sistemini şu şekilde açıklamaktadır: "Sistem, planlamaya uygun doğal kaynak ve alanların araştırılması ve belirlenmesini ortaya koyar; kentleşmenin yönetimindeki görevlerini sosyal ve biyolojik yeterlilik çerçevesinde teknik ve doğal verilere dayalı olarak gerçekleştirir; yeşil çevrelerin bakımı ve analizini içerir, kentsel alanlarda kırsal planlama ile de ilgilidir (Öztürk 2004).

Günümüzde, özellikle büyük ve yoğun nüfuslu şehirlerde açık yeşil alan sistemlerinin kentsel ortamdaki önemi açıktır. Kentsel yeşil alanlar, nüfus için olduğu kadar kentsel ekoloji açısından da birçok avantaja sahiptir. Hava kalitesini iyileştirmeye, gürültüyü azaltmaya ve biyoçeşitliliği artırmaya yardımcı olmaktadır. Açık yeşil alanlar aynı zamanda rekreasyon ve rahatlama için fırsatlar sağlar ve fiziksel egzersiz ve zihinsel refahı teşvik etmek için kullanılabilirler (Gül ve Küçük 2001).

Açık yeşil alanlar, estetik değerlerinin yanı sıra, hem nüfus hem de turizm açısından kentlerin cazibesini artırır ve bu da elbette kentin ekonomik dinamizmini geliştirmektedir. Bu alanlar genellikle eğlence ve dinlence faaliyetlerine yöneliktir, ziyaretçi ve turistleri çeker ve alanı çevreleyen bölgede iş ve ticaret için fırsatlar sağlayarak yerel ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için kullanılabilir (Önder ve Polat 2012).

Kentsel açık yeşil alanlar iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Bu alanlar çoğunlukla atmosferdeki karbonu emebilen ve böylece sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yardımcı olan her türlü ağaç ve bitkiden oluşmaktadır. Ayrıca yağmur suyunu emerek ve toprak erozyonunu azaltmakta, fırtına ve sellerin etkilerini hafifletmeye yardımcı olabilmektedirler (Gül ve Küçük 2001).

Millet bahçeleri açık yeşil alan sistemi içinde büyük önem taşımaktadır çünkü millet bahçeleri nüfusun çok sayıda rekreasyonel ihtiyacına hizmet etmektedir. Her şeyden önce kentsel açık yeşil alan sisteminin bir parçası olarak millet bahçeleri, hava kalitesinin iyileştirilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca insan hayatını olumsuz etkileyen kentlerin gürültüsünü ve stresini azaltma konusunda da olumlu bir etkiye sahiptirler. Bahçeler aynı

zamanda çok çeşitli bitki ve hayvanlar için bir yaşam alanıdır ve şehir sakinleri için ekolojik bir bağlantı sağlarlar (Yıldırım ve Gül 2020).

Millet bahçelerinin tasarımı, planlanması ve uygulanması, kültürel mirasın özenle korunmasını, bir yenilenme sürecini ve kentsel belleğin sürekli aktarımına elverişli alanların yaratılmasını gerektirir. Bu doğrultuda, 2020 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda, Şehir Planlama Yönetmeliği'nin planlı alanlar için 4. maddesine uygun olarak Millet Bahçeleri Rehberi hazırlanmıştır. Gelecekteki millet bahçesi projeleri için bir referans olarak tasarlanan bu rehber, yerel girişimler için ilham kaynağı olabilecek önemli bir adımı temsil etmektedir (Bingöl 2020).

Bugüne kadar Ankara, İstanbul, Adana, Antalya, Çankırı, Bursa, Konya, Eskişehir, Gaziantep, Bingöl, Ağrı, Aydın ve daha birçok il olmak üzere toplam 43 kentte 103 millet bahçesi düzenlenmiştir. Aynı zamanda, 72 millet bahçesinin de hayata geçirilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2024).

Bu çevresel faydalara ek olarak, bu bahçeler sosyal faydalar da sağlayabilmektedir. Millet bahçeleri genellikle insanlar için bir buluşma yeri olarak kullanılmaktadır ve topluluk ziyaretleri, piknikler gibi etkinlikler için de kullanılabilir. Bu alanlar aynı zamanda şehir sakinleri için bir rahatlama ve dinlenme yeri olarak hizmet vererek, stresli şehir yaşamına bir mola sunabilmektedir (Yeşil 2006).

Açık yeşil alanlar ve bu kapsamda millet bahçeleri aşağıda listelenen birçok işlevsel özelliğe sahiptir (Önder ve Polat 2012).

-Estetik işlevler

Kentteki açık yeşil alanların estetik yönü çok önemli bir husustur. Açık yeşil alanlar çekici ve ilginç şehir manzaraları yaratmak için kullanılabilir, bu da şehri ziyaretçiler için daha cazip hale getirmeye ve turizmi artırmaya yardımcı olabilmektedir. Millet bahçeleri, parklar ve gezinti yolları gibi açık yeşil alanlar, kent sakinleri ve ziyaretçiler için hoş bir

dikkat dağıtıcı unsurdur. Ayrıca, ağaçlar, bitkiler ve çiçekler kent sakinlerine ve turistlere güzellik ve rahatlama getirmekte ve refahlarını artırmaya yardımcı olabilmektedir (Gül vd. 2020).

Şehirlerdeki kentsel açık yeşil alanlar genellikle farklı şekillerde oluşturulmaktadır. Bu fark, şehrin estetiğini ve görsel görünümünü büyük ölçüde etkilemektedir. Kentin konut yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerinde açık yeşil alanlar oluşturulur ve bu da kentsel formun düzenini etkiler. Ayrıca, millet bahçeleri gibi görünür büyük açık yeşil alanlar şehrin ve hatta ülkenin estetik değerini daha da arttırmaktadır (Atalay 2008).

-Rekreasyonel işlevler

Kentteki açık yeşil alanlar kent sakinleri tarafından günlük yaşamın tüm olumsuzluklarından ve baskısından kaçmak için hoş alanlar olarak algılanmaktadır. Bu alanlar kentlinin doğayla kutsal bir ilişki kurmasını sağlar ve aynı zamanda dinlenmek ve eğlenmek için hoş bir mekan sunar (Yeşil 2006).

Açık yeşil alanlar, bölge sakinlerine rekreasyonel faaliyetler için düzenli alanlar sağlar. İster aktif ister pasif olsun, her yaş grubundan insanın dinlenebileceği, eğlenebileceği, oynayabileceği ve gruplar halinde veya bireysel olarak faaliyetlerde bulunabileceği her türlü rekreasyon faaliyetini sunmaktadır (Aydemir 2004).

Ayrıca açık yeşil alanlar, farklı sosyal sınıfların birbirleriyle etkileşime girdiği festivaller, konserler, sergiler ve partiler gibi etkinlikler ve boş zaman aktiviteleri düzenlemek için kullanılabilir. Bu, bir topluluk duygusu yaratmaya ve insanları bir araya getirmeye yardımcı olabilir. Son olarak, açık yeşil alanlar, yaşlılar, hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler ve çocuklar da dahil olmak üzere herkes için rekreasyon ve açık hava etkinliklerine erişilebilirliği arttırabilir (Atalay 2008).

-Ekonomik işlevler

Açık yeşil alanların en önemli ekonomik işlevlerinden biri çekiciliktir. Kentteki açık yeşil alanlar kentin çekiciliğine ve bir turizm merkezi olarak cazibesine katkıda bulunurlar. Kamuya açık park ve bahçeler, ziyaretçi ve turistlerin ilgisini çekebilecek etkinlikler ve boş zaman aktiviteleri düzenlemek için kullanılabilir. Gerçekten de yeşil alanlar, gıda maliyetlerini azaltabilecek ve kentte sağlıklı ve sürdürülebilir gıdayı teşvik edebilecek topluluk bahçeleri gibi gıda üretmek için kullanılabilir (Atalay 2008).

Eraslan (2008)'e göre, parklar veya millet bahçeleri gibi geniş açık yeşil alanlara sahip şehirlerdeki araziler, daha az açık yeşil alana sahip şehirlerdeki arazilerden daha pahalı olma eğilimindedir. Benzer şekilde, bu tür yeşil alanlara yakın evler, bu alanlardan uzak evlere göre daha yüksek değere sahip olma eğilimindedir. Bunun nedeni, açık yeşil alanın şehir sakinleri için bir yaşam kalitesi değeri olarak görülmesi ve ev almak isteyenler tarafından aranan bir özellik olması olabilir.

-Sosyal işlevler

Kentsel alanlardaki yeşil açık alanların birçok sosyal işlevi vardır. İlk olarak, bu alanlar kent sakinlerine toplanma ve sosyalleşme alanları sağlamaktadır. Tipik olarak, bu geniş yeşil alanlar genellikle açık alanda topluluk duygusu yaratmaya ve insanları bir araya getirmeye daha fazla katkıda bulunan etkinliklere ve faaliyetlere ev sahipliği yapmak için kullanılırlar. Açık yeşil alanlar aynı zamanda yaşlılar, hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler ve çocuklar da dahil olmak üzere herkes için eğlence ve dinlenme faaliyetlerine erişilebilirliği artırmak için kullanılmaktadır. Bu, sosyal içermeye katkıda bulunabilir ve sosyal izolasyonu azaltabilir (Yeşil 2006).

Açık yeşil alanlar çerçevesinde halkın eğitimine katkıda bulunan alanlar bulunmaktadır. İlkokul çocukları için hayvanat bahçelerini, botanik bahçelerini vb. ziyaret etmek bir gelenek haline gelmiştir. Bu alanlarda gençlere doğa sevgisi, önemi, işlevleri vb. konularda eğitim faaliyetleri verilmektedir (Albayrak 2006).

-Psikolojik işlevler

Kentsel açık yeşil alanlar, insanların günlük kent yaşamının baskısından, kalabalıktan, kirlilikten, gürültüden ve monoton bir yaşam tarzından kaçabilecekleri, bitki örtüsüyle çevrili hoş alanlardır. Bu temiz, sessiz ve huzurlu yeşil alanlar insanoğlunun ruh sağlığı için büyük önem taşımaktadır.

Çetiner (1972)'e göre, kentsel çevredeki açık yeşil alanlar, kent sakinleri ile çevreleri arasındaki ilişkiyi dengelemeye yardımcı olur. Bu mekânlar insanların psikolojik kimlikleri üzerinde etkili olmakta ve aynı zamanda mekâna olan bağlılıklarını arttırmaktadır. Başka bir deyişle, açık yeşil alanlar aidiyet duygusunun yaratılmasına yardımcı olabilir ve sakinlerin çevreleriyle olan bağlarını güçlendirebilir, bu da psikolojik refahları için faydalı olabilir (Tercan 1994).

Kentsel yeşil alanlar, yaşlılar, çocuklar ve hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler de dahil olmak üzere herkes için partiler, konserler vb. boş zaman etkinliklerinin yanı sıra açık hava futbol turnuvası vb. fiziksel etkinlikler düzenleyerek kent sakinlerinin ruh sağlığının iyileştirilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Tüm bu faaliyetler, kentsel bir ortamda yaşamının neden olduğu stres, depresyon, kaygı ve huzursuzluğun azaltılmasına yardımcı olmaktadır.

-Sirkülasyon işlevi

Açık yeşil alanların en önemli rollerinden biri, kent genelinde araç ve yaya trafiği için hızlı ve kolay erişim sağlamaktır. Ayrıca, açık yeşil alanlar aşırı büyüme üzerinde bir fren görevi görür ve kentsel gelişimi istenen yönlere yönlendirir. Bu bağlamda, kentsel yoğunluğun düzenlenmesinde rol oynarlar (Atalay 2008).

Bazı şehirlerde, araç hızlarını yavaşlatmak ve sokakları daha güvenli hale getirmek için tasarlanan trafik sakinleştirme bölgeleri oluşturmak için açık yeşil alanlar kullanılmakta

ve sakinleri yürümeye veya bisikletle dolaşmaya teşvik edebilecek ve trafik sıkışıklığını azaltabilecek güvenli yaya ve bisiklet yolları sağlanmaktadır (Atalay 2008).

4. MATERİYAL VE YÖNTEM

4.1 Materyal

Araştırma ana materyali, Çankırı ili merkez ilçesinde bulunan bir millet bahçesi olan Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'dır. Çankırı, İç Anadolu ve Batı Karadeniz bölgelerinin kesiştiği stratejik bir konumda yer almaktadır. Bu coğrafi konumu, Çankırı'yı çeşitli kültürel, iklimsel ve ekonomik etkilerin buluşma noktası haline getirmektedir.

Çankırı ili güneyde, Türkiye'nin orta kesimindeki iki önemli il olan Ankara ve Kırıkkale ile sınır komşusudur; batıda Bolu ili yer alırken, kuzeybatıda Çankırı, sanayi tarihiyle ünlü bir bölge olan Karabük ile sınır komşusudur. İlin kuzeyinde Kastamonu, doğusunda ise Çorum yer almaktadır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 Araştırma alanının konumu

7490 km²'lik bir alanı kaplayan Çankırı ili, merkez ilçenin yanı sıra Atkaracalar, Bayramören, Çerkeş, Eldivan, Ilgaz, Kızılırmak, Korgun, Kurşunlu, Orta, Şabanözü ve

Yapraklı olmak üzere toplam 12 ilçeden oluşmaktadır. 2022 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Çankırı ilinin toplam nüfusu 195.766, Çankırı merkez ilçesinin nüfusu ise 100.596'dır (TÜİK 2023). Çankırı'nın iklimi kuzeyde Karadeniz, güneyde İç Anadolu iklimidir. Yağış deseni düzensizdir ve yağış miktarı kuzey bölgelerde daha fazladır (Seçkin 2020).

4.2 Yöntem

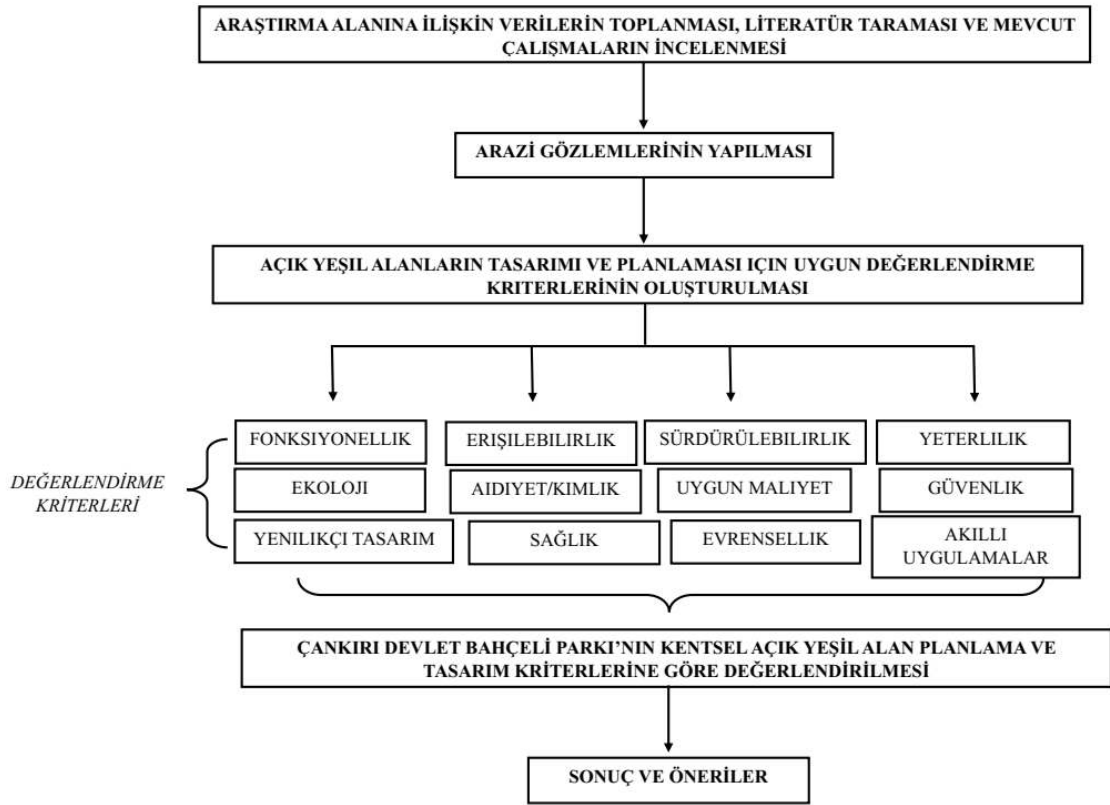
Bu çalışmanın temel amacı, açık yeşil alanlar için tasarım ve planlama kriterleri dikkate alınarak Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nı değerlendirmektir. Bu kapsamda araştırma yöntemi üç aşamadan oluşmaktadır.

Araştırmanın *ilk aşaması* olan bilgi toplama aşamasında, araştırma konusuyla ilgili çeşitli bilimsel makaleler, literatür taramaları ve önceden var olan çalışmalar analiz edilmiştir. Bu aşama, açık yeşil alan tasarımı ve planlaması alanında derinlemesine bir anlayış için sağlam bir bilgi tabanı oluşturmada önem taşımaktadır.

İkinci aşamada, çalışma alanında detaylı saha gözlemleri gerçekleştirilmiştir. Çankırı kenti, açık yeşil alanları ile Devlet Bahçeli Parkı hakkında yazılı ve görsel veriler toplanmış, saha gözlemleri ile alandan fotoğraflar çekilmiştir.

Araştırmanın 3. ve son aşamasında, açık yeşil alanların planlanması ve tasarımındaki temel kriterlerden oluşan kapsamlı bir arazi gözlemi değerlendirmesi için tablo hazırlanmıştır. Bu kriterler Peyzaj Mimarları Odası (2018) ve Sağlık vd. (2019) çalışmaları temel alınarak *Fonksiyonellik, Erişilebilirlik, Sürdürülebilirlik, Yeterlilik, Ekoloji, Aidiyet/Kimlik, Uygun Maliyet, Yenilikçi Tasarım, Sağlık, Evrensellik, Güvenlik, Akıllı Uygulamalar* olarak belirlenmiştir. Kriterler tasarım kriterleri, alt kriterler, örnekler ve değerlendirmeler (olumlu/olumsuz) başlıkları altında tablolaştırılarak arazi gözlemlerinde kullanılmıştır (EK 1). Bu tablo Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın değerlendirilmesinde önemli bir referans olmuştur. Bu kriterlerin analizi ile Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın açık yeşil alan planlaması ve tasarımının farklı yönlerine nasıl yanıt verdiğine odaklanılmıştır. Bu sistematik yaklaşım ile Çankırı Devlet Bahçeli

Parkı'nın objektif ve kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için sağlam bir metodolojik temel oluşturulmuştur. Araştırma alanında yapılan gözlemler ve fotoğraflar tasarım kriterleri tablosu ile birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın yöntem akış grafiği Şekil 4.2'de verilmiştir. Bu temel kriterler, açık yeşil alanların planlanması ve tasarımı için kapsamlı bir değerlendirme çerçevesi sunmakta ve fayda, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik, evrensellik ve yenilikçilik gibi temel unsurlara odaklanmaktadır.

Şekil 4.2 Yöntem akış grafiği

Çalışmanın sonucunda millet bahçeleri için belirlenen tasarım ve planlama kriterlerinin Çankırı Devlet Bahçeli Parkı için uygun olup olmadığının değerlendirilmesi sağlanmıştır. Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın belirlenen her bir kriteri karşılayıp karşılamadığı analiz edilerek değerlendirilmiş ve öneriler oluşturulmuştur.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1 Çankırı Kentinin Tarihsel Gelişimi

Çankırı kenti, tarihi, kültürü, mimari mirası ve kentsel kimliği ile tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir kenttir. Dört tarafı dağlarla çevrili olan Çankırı ili, dağ yamaçlarında ve dağlar arasındaki vadilerde yer alan yerleşim merkezlerinden oluşmaktadır (Pekin Timur 2012). Çankırı kenti ilk yerleşimi Tatlı Çay Vadisi ile Acı Çay Vadisi'nin birleştiği vadide kurulmuştur. Kent kuzeyde yükselmekte ve bu alanın yaklaşık 100 metre ilerisindeki tarihi kale ile doruğa ulaşmaktadır. Kentin doğusundaki yamaçlar ve tepeler mezarlık olarak kullanılmaktadır. Koruma altındaki kentsel alanlar, Tatlı Çay'ın kuzey doğusunda yer almaktadır. Çankırı merkez ilçesinin sokakları iki farklı kategoriye ayrılmaktadır: bunlar kuzeyde antik yapıyı oluşturan dar sokaklar ve güneyde kentin modern altyapısını temsil eden daha geniş sokaklardır. Çankırı Kalesi'ne yakın olan kuzey semtleri, taş döşeli dar sokakları ve yer yer çıkıntı yapan evleriyle kentin eski dokusunu korumaktadır. Kentin yeni yapısı kuzeye doğru daha açıktır. Karatekin, Mimar Sinan, Karataş, İncili Çeşme, Tabakhane, Alibey ve Buğday Pazarı gibi mahalleler, Çankırı Kalesi'ne doğru yükselen bir yamaçta yer almaları ve Cumhuriyet öncesi dönemlerden kalma olmaları nedeniyle benzer özellikler taşımaktadır (Demirbağ ve Urfalıoğlu 2019).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Çankırı'da bölgenin gelişimini yansıtan birçok yeni mahalle kurulmuştur. Bunlar arasında Cumhuriyet Mahallesi, Yeni Mahalle, Aksu Mahallesi, Abdulhalik Renda Mahallesi ve Kırkevler Mahallesi bulunmaktadır. Kentteki mahalle ve semtlerin her biri Çankırı bölgesinin tarihine ve çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır (Demirbağ ve Urfalıoğlu 2019).

5.2 Çankırı Kenti Açık Yeşil Alanları

Açık alan ve yeşil alan kavramları çeşitli yazarlar tarafından tanımlanırken benzerlikler göstermektedir. Açık alan, mimari yapılar ve ulaşım bölgeleri dışında binalardan arındırılmış alanlarla karakterize edilen ve rekreasyonel kullanım için fırsatlar yaratan

kentsel dokunun temel bir unsurunu temsil eder. Buna karşılık yeşil alan, odunsu ve otsu bitkiler gibi bitki unsurlarının varlığıyla zenginleştirilmiş açık alanları ifade eder. Bu tanıma göre, herhangi bir yeşil alan tanımı gereği bir açık alandır, ancak tüm açık alanların otomatik olarak yeşil alan olarak nitelendirilmediği unutulmamalıdır (Özbilen 1991).

Yeşil alan kavramı, 23804 sayılı imar yönetmeliğinin amaçları doğrultusunda, oyun alanları, çocuk parkları, dinlenme, piknik ve eğlence alanları ile halkın yararlanması için ayrılmış kıyı bölgelerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsama botanik ve zooloji bahçeleri gibi tesislerin yanı sıra "yeşil alan" kategorisine giren bölgesel parklar da dahildir. Aktif yeşil alan kavramı özellikle kent ve mahalle parkları, çocuk parkları ve oyun alanlarının toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu kavramları ayrı ayrı ele almak yerine, kentsel çevrede genellikle tamamlayıcı oldukları için açık yeşil alanlar/mekânlar olarak birlikte kullanmanın tercih edilmesi önerilmektedir (Özbilen 1991).

Açık yeşil alanlar, insanlar ve doğa arasındaki dengenin korunmasında çok önemli bir rol oynamakta ve kentsel alanlarda yaşam kalitesinin artırılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, gelişmiş ülkeler yeşil alanların miktar ve kalitesini, gelişmişlik, medeniyet ve sakinlerinin refah düzeyinin göstergesi olarak kabul etmektedir. Bu nedenle birçok ülke, kent sakinlerinin fiziksel ve zihinsel ihtiyaçlarına göre uyarlanmış kentsel yeşil alanlar geliştirmek için planlar uygulamaya koymuştur (Gül ve Küçük 2001). Çankırı ili, 2014 tarihli Mekânsal Planlar ve Yapım Yönetmeliği ile belirlenen standardın yaklaşık 2,5 kat üzerinde kamusal yeşil alan miktarına sahiptir. Ancak kişi başına düşen asgari alan büyüklüğü tanımlanmadığı için kişi başına düşen alan büyüklüğü 9 m² ile yetersiz kalmaktadır (Bilgili 2013). Kentteki yeşil alanların miktarı yeterli olsa da kişi başına düşen büyüklükleri yetersizdir. Kentte 6085 m² 'lik Karatekin Parkı ve 78 m² 'lik Barış Manço Parkı kentteki yeşil alanın %2'sini oluşturmaktadır (Şahin Körmeçli 2021).

Çankırı'daki yeşil açık alanlar yalnızca bitki örtüsüyle kaplı alanlarla sınırlı olmayıp, aynı zamanda yollar, kaldırımlar, nirengi noktaları, işaretleme elemanları ve trafik şeritleri arasındaki ayrımlar gibi çeşitli kentsel unsurları da kapsamaktadır. Bu unsurlar arasında,

Atatürk Bulvarı, kent sakinleri ve ziyaretçiler tarafından yoğun kullanımı nedeniyle merkezi bir rol oynamaktadır.

Çankırı ilinde birçok park ve yeşil alan bulunmaktadır, bunlar şehir yaşamını zenginleştiren ve halka dinlenme ve eğlence imkanları sunan önemli alanlardır. Bu alanlar arasında; Çankırı Devlet Bahçeli Parkı ve TCDD Müzesi (45000 m²), Tekçam Parkı (1702 m²), Karatekin Parkı (6092 m²), Deveciler Parkı (2118 m²), Barış Manço Parkı (2783 m²), Rabia Parkı (2652 m²), Çankırı Recep Tayyip Erdoğan Parkı ve Gölet Alanı (110 m²), Muhsin Yazıcıoğlu Parkı (8358 m²), Necmettin Erbakan Parkı (51125 m²), Alparslan Türkeş Parkı (3980 m²), Taş mescit Parkı (1433 m²), Karatekin Kalesi (18738 m²), Hacı Murad-I Veli Parkı (2725m²), Koza Life Parkı (710 m²), Salih Bozok Parkı (4454 m²), İstiklal Parkı (Eski Ergenekon Parkı) (14000 m²), Atapark (1315 m²), Mimar Sinan Parkı (220 m²) yer almaktadır (Şekil 5.1). Kent içinde geçen Tatlı Çay boyunca ve parçalar halinde açık yeşil alanlar mevcuttur. Bu alanlar fiziksel ve sosyal işlevleriyle doğa ve kent sakinleri için büyük önem taşımaktadır. Tatlı Çay üzerinde akademik ve kurumsal anlamda çalışmalar yapılmış olmasına rağmen kent ile bütünlüğü tam olarak kurulamamıştır (Koçan ve İbiş 2020).

Şekil 5.1 Çankırı'nın park ve yeşil alanlarının görünümü (Google Earth 2023)

Kent merkezinin sokakları ve açık alanlarında kullanılan bitki türleri yerel iklime uyum sağlamaları dikkate alınarak seçilmiştir. Kullanılan ağaç türleri arasında *Aesculus hippocastanum* L. (Beyaz çiçekli at kestanesi), *Acer negundo* L. (Dişbudak yapraklı akçaağaç), *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle (Kokar ağaç), *Cedrus libani* A. Rich. (Toros sediri), *Cupressus arizonica* L. 'Glaucua' (Mavi Arizona servisi), *Cupressus sempervirens* L. (Adi servi), *X Cupressocyparis leylandii* M. L. Green (Leylandi melez servisi), *Fraxinus excelsior* L. (Adi dişbudak), *Malus floribunda* Van Houtte (Süs elması), *Morus alba* L. 'Pendula' (Sarkık dallı ak dut), *Picea abies* (L.) Karst. (Avrupa ladini), *Pinus nigra* Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe (Anadolu karaçamı), *Picea pungens* L. (Mavi ladin), *Pinus sylvestris* L. (Sarıçam), *Prunus ceracifera* Rehd. 'Atropurpurea' (Kırmızı yapraklı süs eriği), *Platanus orientalis* L. (Doğu çınarı), *Robinia pseudoacacia* L. (Beyaz çiçekli yalancı akasya), *Sophora japonica* L. (Japon soforası), *Taxus baccata* L. (Adi porsuk), *Tilia tomentosa* Moench. (Gümüşü ıhlamur) alanda gözlemlenen ağaç türlerindendir. Çalı, yer örtücü veya sarılıcı türlerden ise *Berberis thunbergii* L. 'Atropurpurea' (Kırmızı yapraklı kadın tuzluğu), *Buxus sempervirens* L. (Şimşir), *Cotoneaster franchetti* Bois. (Tibet dağ muşmulası), *Cerastium tomentosum* L. (Serastiyum), *Euonymus japonica* Thunb. (Taflan), *Euonymus japonica* Thunb. 'Aurea' (Altuni taflan), *Hedera helix* L. (Kaya sarmaşığı), *Lonicera japonica* L. (Hanımeli), *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt. (Sarı boya çalısı), *Platycladus orientalis* L. (Doğu mazısı), *Platycladus orientalis* L. 'Aurea' (Altuni mazi), *Rosa sp.* L. (Gül), *Rosmarinus officinalis* L. (Biberiye), *Syringa vulgaris* L. (Leylak), *Juniperus sabina* L. (Sabin ardıcı), *Pyracantha coccinea* M. Roem. (Ateş diken) alanda yer almaktadır. Tüm bu bitkiler estetik niteliklerinin yanı sıra iklime uyumlu ve nispeten kolay bakılabilir özelliktedir (Şahin Körmeçli 2021).

5.3 Çankırı Kenti Devlet Bahçeli Parkı Projesi Genel Özellikleri

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, 2016-2019 yılları arasında yaklaşık 45 bin metrekarelik bir alan üzerine inşa edilmiş büyük bir kent parkıdır. Abdülhalik Renda mahallesindeki Ulusal Demiryolları'nın eski Cer Atölyesi ve depo alanını kapsayan bir sanayi alanının kullanılmayan bir kısmı üzerinde geliştirilmiştir (Çankırı Belediyesi 2023'a) (Şekil 5.2).

Şekil 5.2 Tenezzüh trenleri ve cer atölyesine ait görüntüler (Tülek ve Özdemir 2019)

Bu alan geçmişte demiryolu olarak kullanılmıştır. Çankırı Demiryolu Irmak-Çankırı arasında toplam 102 km uzunluğundadır ve 23 Nisan 1931 tarihinde açılmıştır. Demiryolu, Çankırı kentinin o dönemdeki birçok sorununu çözmüştür. 1930'larda bazı şehirlerde sağlık merkezlerinin olmaması büyük bir sorun yaratmaktaydı. Ancak demiryolu hattının kurulmasıyla birlikte, trenin geçtiği güzergâhlardaki yerleşim yerlerine tıbbi malzeme ve bakım ulaştırılabiliştir. Acil durumlarda veya uzun süreli bakıma ihtiyacı olan hastalar, trenle Ankara'ya seyahat edebilir hale gelmiştir. Ayrıca tren, birçok komşu kasabadaki okul eksikliği sorununu da çözmüştür. Öğrenciler okul bulunan yerlere trenle seyahat edebilmiştir. Genel olarak tren, Çankırı şehri sakinlerinin sosyal yaşamına büyük katkı sağlamıştır. 1935 yılında Çerkeş ilçesine ulaşan yeni bir hat da işletmeye açılmıştır (Tülek ve Özdemir 2019).

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, halka açık bir parka dönüştürülmesi ile birlikte kent sakinleri için bir rekreasyon alanı haline gelmiştir. Millet bahçesi, genel anlamda değerlendirildiğinde her yaş ve ihtiyaca yönelik pek çok aktivite sunmaktadır. Yeşil alanlarda farklı yaş gruplarına ve engellilere yönelik çocuk oyun alanları, piknik alanları ve yürüyüş yolları bulunmaktadır (Şekil 5.3).

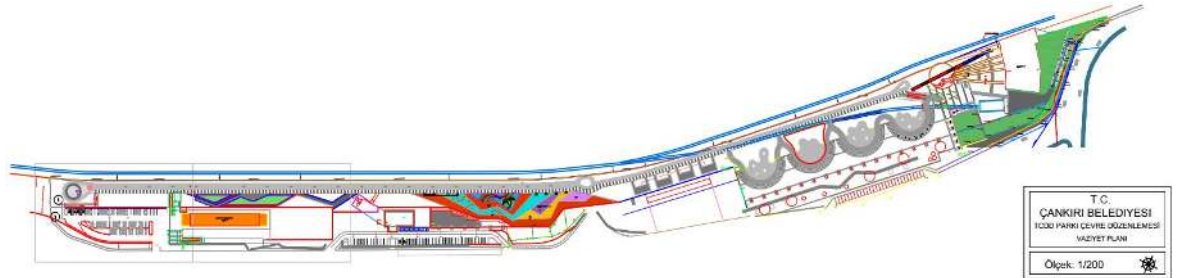
Şekil 5.3 Millet bahçesinin tasarım ve planlama sonrasına ait görüntüler

5.4 Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın Kentsel Açık Yeşil Alanların Planlama ve Tasarım Kriterlerine Göre Değerlendirilmesi

Bu çalışma kapsamında, Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın kentsel yeşil alanların planlanması ve tasarımı için belirli kriterler kullanılarak değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu değerlendirmeyi gerçekleştirmek için öncelikle alanda saha analizi yapılmıştır.

Yeşil alanın performansını farklı açık yeşil alan planlama ve tasarım kriterlerine göre ölçmek için bir değerlendirme tablosu oluşturulmuştur. Değerlendirme tablosundaki kriterler ekoloji, yeterlilik, erişilebilirlik, güvenlik, temizlik, konfor, alanın kullanıcı dostu olması gibi yaklaşımları içeren unsurları içermektedir.

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, Abdülhalik Renda Mahallesi'nin merkezinde yer alan 44.487 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (Şekil 5.4). Alan eski bir demiryolu hattı üzerinde yeniden geliştirilmiş bir kent parkı niteliğindedir.

Şekil 5.4 Çankırı Devlet Bahçeli Parkı vaziyet planı (Çankırı Belediyesi 2023b)

Bu çalışma kapsamında millet bahçeleri tasarım kriterleri *Fonksiyonellik, Erişilebilirlik, Sürdürülebilirlik, Yeterlilik, Ekoloji, Aidiyet/Kimlik, Uygun Maliyet, Yenilikçi Tasarım, Sağlık, Evrensellik, Güvenlik, Akıllı Uygulamalar* başlıkları altında değerlendirilmiştir.

5.4.1 Fonksiyonellik

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın fonksiyonelliği, parkı her yaştan ve her kesimden ziyaretçi için cazip kılan önemli bir değerdir. Park, kentsel yeşil alanlara ilişkin tüm beklentileri büyük oranda karşılamaktadır. Büyüklüğü sayesinde her yaş grubu için uygundur ve çok çeşitli aktiviteler sunmaktadır. Kullanıcılara tek başlarına ya da aileleriyle birlikte vakit geçirme, yürüyüş yapma, oyun oynama, spor yapma, piknik yapma ve dinlenme fırsatı sunan parkta oyun alanları, piknik alanları ve yürüyüş güzergahları bulunmaktadır. Çocuklar için ailelerin birlikte eğlenmesini ve dinlenmesini kolaylaştıran bir oyun alanı bulunmaktadır. Parktan engellilerin de faydalanması mümkündür. Orta yaşlı ve yaşlılar için ise yürüyüş, piknik ve spor alanları ile gereksinimleri karşılayan ekipmanlar bulunmaktadır (Şekil 5.5).

Şekil 5.5 Çocuk oyun ve spor alanları

Millet bahçesinde futbol, basketbol ya da tenis sahası bulunmamaktadır. Bu durum parkta bu sporları yapmak isteyen kişiler için olumsuz bir nokta olarak değerlendirilebilir. Ancak, yerel makamların bütçe veya arazi kısıtlamaları gibi çeşitli nedenlerle parkın orijinal tasarımına bu spor tesislerini dahil etmemeye karar vermiş olması mümkündür. Millet bahçesinin öncelikle bir açık hava müzesi olduğu da unutulmamalıdır (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 Fonksiyonellik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Fonksiyonellik	-Her kesime ve yaş grubuna hitap etmesi.			
	-Aktivite alanları, ergonomi ve işlevsellik odaklı yaklaşımların varlığı		X	
	-Kitle ve boşluk dengesinin sağlanması.			

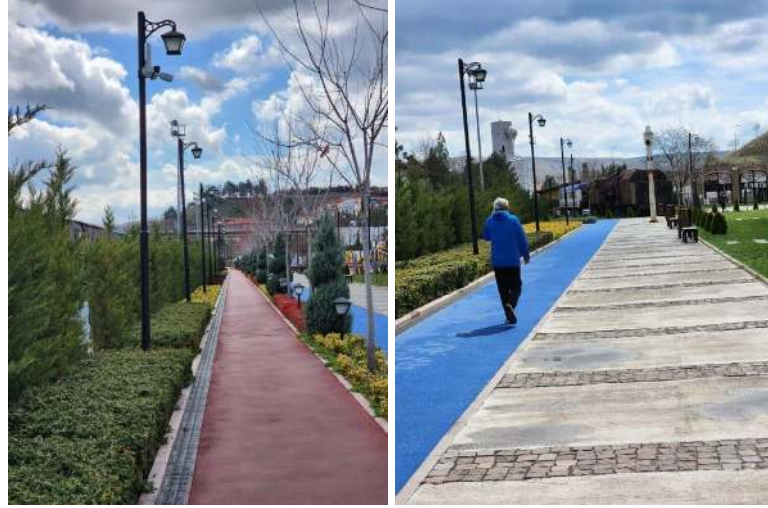
5.4.2 Erişilebilirlik

Kentsel açık yeşil alanların planlanması ve tasarımı açısından millet bahçesinin değerlendirilmesinde erişilebilirlik önemli bir kriterdir. Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, Abdülhalik Renda mahallesindeki merkezi konumu ve iki yol üzerinden ulaşımı sayesinde kolay erişilebilir bir konumdadır (Çizelge 5.2) ve parkın dışında ücretsiz otopark hizmeti verilmektedir.

Çizelge 5.2 Erişilebilirlik kriterinin değerlendirilmesi

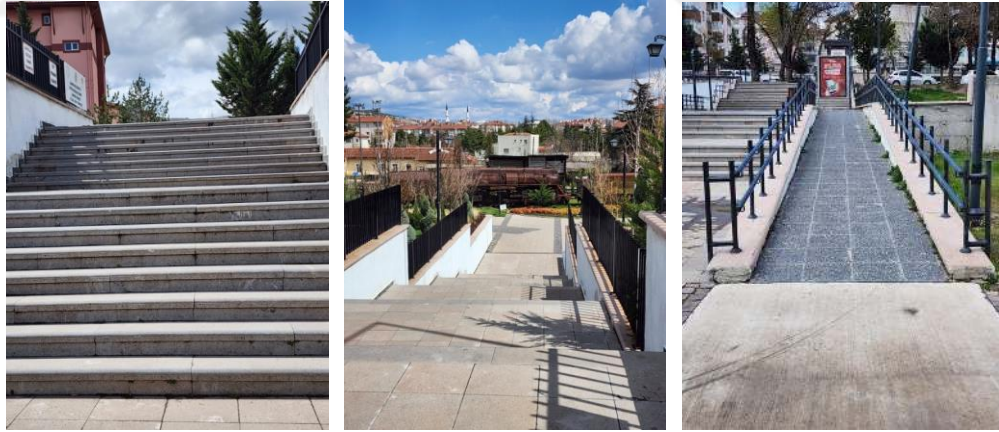
Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Erişilebilirlik	-Şehrin ana ulaşım ağı ile bağlantısı (toplu taşıma, özel araç, yaya, bisiklet vb. ile)			
	-“5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun” ile “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” 1 ve diğer standartlara 2 uygunluğu	-Tüm araçlarla ulaşım -Park içi ulaşım aksları -Kapalı veya açık otopark alanları -Engelli ulaşımı -Zemin döşemeleri -Yürüyüş ve bisiklet yolları	X	
	-Otopark Yönetmeliğine uygun olarak yeterli otopark kapasitesi -Alana farklı merkezi noktalardan girişlerin varlığı			

Çankırı'nın her yerden ziyaretçilerin farklı ulaşım araçlarıyla parka ulaşabilmesi erişilebilirlik açısından önemli bir avantajdır. Ayrıca ziyaretçiler bisikletle ya da yürüyerek de seyahat edebilmekte, bu da daha sürdürülebilir kentsel hareketliliği teşvik etmekte, aktif ve sağlıklı bir yaşam tarzını desteklemektedir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6 Parktaki yaya yolları

Ancak parkın bazı bölümlerinin özel ihtiyaçları olan kişiler için erişilebilirlik standartlarına uygun olmadığı unutulmamalıdır. Ana giriş dışında parkın bazı bölümlerindeki yürüyüş yolları, merdivenler, rampalar ve ekipmanlar hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için uygun değildir (Şekil 5.7).

Şekil 5.7 Parka giriş görüntüleri

Park içinde engelliler için sadece bir adet engelli rampası bulunmaktadır. Bu durum, görme engelli kişilerin yardım almadan parkta gezinmesini zorlaştırabilir. Ayrıca, parkın bazı bölümleri rampalarla birbirine bağlanmadığından, fiziksel engelli ve görme engelli kişiler için kullanılamaz ve tehlikeli hale gelmektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8 Görme engelliler için sadece girişte bulunan hissedilebilir yüzeyler

Parkın bazı bölümlerinde zemin kübik taşlar ve beton bloklarla döşenmiştir (Şekil 5.9), bu da özellikle tekerlekli sandalye kullanıcıları ve bebek arabaları için hareket etmeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, parkın bazı alanları engelli insanlar için erişilemez durumdadır. Bu nedenle, görme engelliler için rampalar ve hissedilebilir yüzeyler kurarak ve zemini hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için daha geçilebilir hale getirerek özel ihtiyaçları olan kişiler için erişilebilirliği iyileştirmek önemlidir. Bu önlemler, özel ihtiyaçları olan kişilerin Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'ndan güvenli ve bağımsız bir şekilde tam anlamıyla yararlanmalarını sağlayacaktır.

Şekil 5.9 Zemin döşemeleri

5.4.3 Sürdürülebilirlik

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, planlaması ve yönetimiyle sürdürülebilirlik gösteren bir parktır. Park, eski bir endüstriyel demiryolu hattının açık yeşil alana dönüştürülmesiyle inşa edilmiş, böylece kentsel alan israfını önleyerek ve yeni binaların inşasından kaçınarak alanın ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmuştur (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3 Sürdürülebilirlik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Sürdürülebilirlik	-Millet bahçesinde kendi enerjisini, suyunu vb. gibi kaynaklarını üretebilecek, atık üretmeyecek akıllı uygulamaların varlığı			
	-Çevre dostu ve yerel malzemelerin kullanımı			X
	-Tasarımlarda iklim, rüzgâr ve yön faktörlerine de dikkat edilmesi			

Ancak Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın sürdürülebilirlik kriterlerini tam olarak karşıladığı söylenemez, çünkü parkın gerçekten sürdürülebilir olması için atık yönetimi gibi bazı önemli yönlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Parkta şu anda seçici atık ayrıştırma kutuları bulunmamaktadır, bu da çevreye duyarlı ziyaretçiler için bir dezavantaj olabilir. Ayrıca parkın yenilenemeyen enerjiye olan bağımlılığını azaltmak ve içme suyundan tasarruf etmek için, aydınlatmada güneş panelleri ve sulamada yağmur suyu toplama sistemleri kullanabilir. Bu iyileştirmeler parkın uzun vadeli yönetim maliyetlerini de azaltacak ve sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır. Bu eksikliklere rağmen millet bahçesi, eski bir endüstriyel demiryolu hattının açık bir yeşil alana dönüştürülmesinin güzel bir örneği olmaya devam etmektedir. Bu park alanı, çevrenin korunmasına katkıda bulunurken, yerel halk için bir dinlenme ve eğlenme yeri sağlamaktadır. Aynı zamanda herkes için hoş ve erişilebilirdir.

5.4.4 Yeterlilik

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, her yaştan ziyaretçinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde donatılmıştır. Piknik için yeşil alanlar, çocuklar için oyun alanları, spor ve yürüyüş meraklıları için koşu parkurları bulunmaktadır. Park içinde, sokak mobilyaları gibi

tesisler her bir kullanım alanının özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçilmiştir. Sokak mobilyaları çevresiyle uyum içinde ve kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabilecek niteliktedir. Parkın bazı bölgelerinde işlevsel ve ergonomik özellikler vurgulanırken, diğerlerinde genel ziyaretçi deneyimine değer katmak için estetik açıdan özellikli sokak mobilyaları seçilmiştir (Çizelge 5.4).

Çizelge 5.4 Yeterlilik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Yeterlilik	-Taşıma kapasitesi dikkate alınarak önerilen fonksiyon ve alanlar proje ölçeğine uygunluk. -Millet bahçelerine getirilen fonksiyonlarda ziyaretçi sayısının kent nüfusuna oranını dikkate almak. -Tüm fonksiyonların tüm ihtiyaçlara cevap vermesi.	-Meydanlar ve idari birimi ile birlikte toplanma alanları, -İdari ve teknik yapılar, tuvaletler, -Yeme içme yerleri, büfeler, çay bahçesi. -Spor alanları (futbol, basketbol, voleybol, tenis, binicilik, okçuluk gibi), -Açık hava sergi alanları, el sanatları merkezi, -Çocuk oyun alanları (Çocuklara yönelik lego, puzzle, labirent, keşif tasarım/uygulama alanları), -Camî, Mescit, müze, atölye ve sergi yapıları, -Namazgâh, seyir terasları, oturma grupları, gölgelikler, açık hava gösteri etkinlik alanları, -Millet Kiraathanesi (halkın okuma, araştırma ve dinlenme ihtiyaçlarına cevap verebilecek, 7 gün ve 24 saat kullanım imkânı olan, içerisinde kütüphane, çocuk oyun bölümleri ve servis mekanlarının yer aldığı yatay yapılaşma ve çevre yapılaşma koşullarına uyumlu yapılar)	X	

Oturma birimleri, ziyaretçilerin rahatlaması ve parkın keyfini çıkarması için önemli bir unsurdur. Oturma yerleri ahşap, beton ve demir gibi çeşitli malzemelerden yapılmış olup, geniş bir stil ve tasarım yelpazesi sunmaktadır. Ayrıca, tüm oturma elemanları iyi durumdadır, bu da bakımlı olduklarını ve ziyaretçi talebini karşılamak için yeterli sayıda olduklarını göstermektedir. Ancak piknik alanlarında oturmak için masa veya bank bulunmaması olumsuz bir nokta olarak değerlendirilebilir. Ziyaretçiler bu imkanlar olmadan pikniklerini yemekte ya da rahatça oturmakta zorlanabilirler. Buna ek olarak, güneşten korunmak için gölge sağlayacak uygun bitkilerin seçilmemesi ya da tentelerin olmaması da bir başka olumsuz noktadır. Ziyaretçiler özellikle yaz aylarında parkta geçirdikleri zamandan tam anlamıyla keyif alamayabilirler. Güneşten koruma sağlamak

ve ziyaretçiler için daha rahat bir ortam yaratmak için gölge sağlayacak bitki türlerinin (*Platanus orientalis* gibi) kullanımı ya da tentelerin eklenmesi olumlu olacaktır (Şekil 5.10).

Şekil 5.10 Oturma birimleri

Millet bahçesi ziyaretçilerin atıklarını atmalarını kolaylaştırmak için stratejik olarak yerleştirilmiş farklı boyutlarda ve malzemelerde çöp kutularına sahiptir. Büyük çöp kutuları parkın girişine, küçük çöp kutuları ise parkın içine yerleştirilmiştir. Çöp kutularının boyutu, malzemesi ve estetiği kullanılan alanlara göre değişmektedir. Örneğin, çöp kutuları sadece parkın içinde tek tip ve boyutta ahşap ve demirden yapılmıştır. Yeterli sayıda çöp kutusu vardır ve yönetici taşma durumunda çöp kutularının boşaltılmasını sağlamaktadır. Ancak atık ayrıştırma kutularının olmaması, çevreye duyarlı ve atıklarını geri dönüştürmek isteyen ziyaretçiler için olumsuz bir nokta olarak görülebilir (Şekil 5.11).

Şekil 5.11 Çöp kutuları

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı geniş ve ferah olduğu için ziyaretçilerin geceleri de parkın tadını çıkarabilmeleri çok önemlidir. Bu nedenle parkta iki tür aydınlatma kullanılmaktadır: Yerden aydınlatma elemanları ve tepe aydınlatma elemanları. Tepe aydınlatması, parkın ana alanlarını aydınlatmak için parlak ve eşit bir ışık sağlayan basit lambalardan oluşur. Yerden aydınlatma elemanları çeşitli tasarımlara sahiptir ve tüm parka modern bir estetik kazandırır. Tüm aydınlatma elemanları işlevsel ve iyi konumlandırılmış olup, ziyaretçilerin geceleri bile parkta dolaşabilmeleri ve parkın keyfini çıkarabilmeleri için yeterli ışığı sağlamaktadır (Şekil 5.12). Ayrıca, aydınlatma elemanlarının bakımı iyi yapılmakta ve tüm ziyaretçiler için güvenli ve rahat bir kullanım sağlamaktadır.

Şekil 5.12 Yerden ve tepe aydınlatma elemanları

Parkta, özel ihtiyaçları olan kişiler de dahil olmak üzere herkesin erişebileceği temiz ve ücretsiz tuvaletler bulunmaktadır. Hareket kabiliyeti kısıtlı kişiler için erişilebilir tuvaletler sağlayarak, tüm ziyaretçiler tuvaletlerin erişilebilirliği sağlanmıştır. Erişilebilir tuvaletler sağlama taahhüdü, tüm ziyaretçilerin dahil edilmesini sağlamada önemli bir noktadır ve millet bahçesinin koşulları ne olursa olsun tüm ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılama taahhüdünü göstermektedir. Park, erişilebilir tuvaletler sağlayarak çeşitliliğe ve tüm ziyaretçiler için eşit fırsatlara olan bağlılığını göstermektedir (Şekil 5.13).

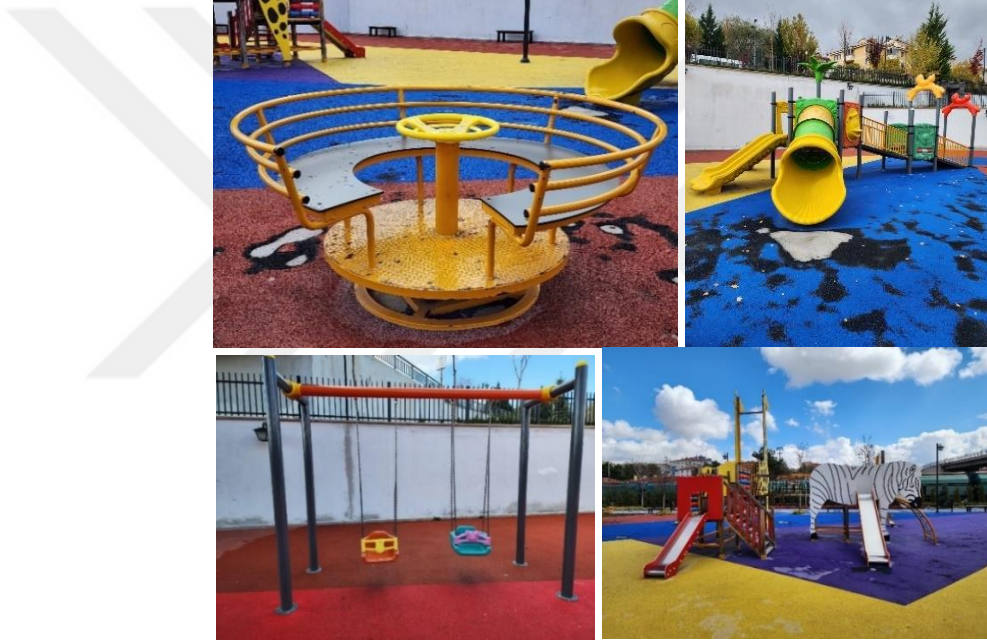
Şekil 5.13 Tuvaletler

Parkta kauçuk zemin üzerine plastik oyun elemanlarından oluşan bir çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Ayrıca, tüm çocukların oyun alanından yararlanabilmesi için fiziksel engelli çocuklar için özel olarak tasarlanmış oyun elemanları yerleştirilmiştir (Şekil 5.14). Bu ziyaretçiler için önemli olan kapsayıcılık ve erişilebilirlik konusundaki kararlılığı göstermektedir. Özel ihtiyaçları olan çocuklar genellikle ihtiyaçlarını karşılayacak oyun alanları bulmakta zorlanırlar. Parka engelli dostu oyun unsurlarının eklenmesi, bu çocukların daha eksiksiz bir oyun deneyiminin keyfini çıkarmalarına ve güvenli ve kapsayıcı bir ortamda diğer çocuklarla etkileşime girmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca bu durum millet bahçesinin tüm toplum için bir eğlence ve dinlence alanı olma imajını da güçlendirmektedir.

Şekil 5.14 Engelli çocuklar için oyun ekipmanları örneği

Ancak parkın yaz aylarındaki yoğun kullanımı nedeniyle oyun alanı, oyun elemanları açısından yeterli büyüklükte değildir. Bu nedenle, çocukların talebini karşılamak ve aşırı kalabalıktan kaçınmak için ek oyun elemanları eklemek gerekebilir. Ayrıca, çocuk oyun alanında şu anda çocukları güneşten koruyacak gölge sağlayacak bitkiler veya gölge elemanları bulunmamaktadır, bu durum yaz aylarında rahatsızlık yaratmaktadır. Bu nedenle uygun bitkisel tasarımların yapılması ya da yapısal gölge elemanlarının eklenmesi tavsiye edilmektedir. Bu şekilde, oyun alanı çocuklar için her zaman kullanılabilir olacak ve onlar için güvenli ve eğlenceli bir yer olarak kalacaktır (Şekil 5.15).

Şekil 5.15 Çocuk oyun elemanları örneği

5.4.5 Ekoloji

Park alanı yeşil alan tasarımına ilişkin ekolojik kriterleri tam olarak karşılamamaktadır. Gerçekten de parkta, kuşlar için yuva kutuları ya da sokak hayvanları için habitatlar gibi yaban hayatı için özel olarak tasarlanmış alanlar bulunmamaktadır. Bu da yeşil alanın, hayatta kalmak için bu habitatlara ihtiyaç duyan yerel türler için bir sığınak sağlamadığı anlamına gelmektedir. Örneğin, yerel yaban hayatına yaşam alanı sağlamak için parka kuş kutuları ile kedi ve köpek barınakları yerleştirilebilir. Millet bahçesinin geceleri

yoğun bir şekilde aydınlatıldığını ve bunun gece yaban hayatı için bir dezavantaj olabileceğini unutmamak önemlidir. Yapay ışıklar yarasalar ve gece kuşları gibi gece yaşayan hayvanların uyku döngülerini bozabilir, bu hayvanlar ışıklardan etkilenerek yönlerini şaşırabilir ve doğal yaşam alanlarından uzaklaşabilirler. Ayrıca ışık, güveler gibi böcekleri de etkileyebilir; bu böcekler ışıklardan etkilenebilir ve karanlıkta yönlerini bulma yeteneklerini kaybedebilirler (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5 Ekoloji kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Ekoloji	-Millet bahçesinin bulunduğu yörenin bitki örtüsü ve habitat çeşitliliğini artırarak, şehrin ekolojik yapısını güçlendirecek önerilerin olması.			
	-Mikro iklimatik özelliklerle uyumlu yapısal ve bitkisel peyzaj tasarımlarının olması.	-Anıtsal ve /veya simgesel sanat eserleri ve alanlar		
	-Bölgenin ekolojik koşullarına uyum sağlamış az su tüketen türlerin kullanımı.	-Açık hava tarih parkı (her kentin kendi geçmişine ilişkin (zafer, kurtuluş vb. mekanların, kişilerin, olayların açık alan objeleriyle ifadelendirildiği alanlar		
	-Her mevsim ayrı bir görsel unsura sahip bitkilerle düzenlemeler.			
	-Millet bahçesinde koruluklar, mesire alanları ve çayır alanlarının varlığı.			X
	-Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji etkin peyzaj tasarımı			
	-Rüzgâr kontrolü-rüzgâr perdeleme ve rüzgâr koridorlarının varlığı			
	-Hava, gürültü ve ışık kirliliğini en aza indirecek uygulamaların varlığı			
	-Yağmur suyu yönetimi uygulamalarının varlığı			
	-Sıfır karbon kullanımı düşünülmeli ve organik bahçeler ve tarım alanlarının varlığı			

Parkta kullanılan bitki türlerinin büyük oranda egzotik türlerden oluştuğu ve doğal türlere çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Park içerisinde kullanılan bitkiler çoğunlukla egzotik kökenli olup bu bitkilere *Cupressocyparis leylandii* (Melez Servi), *Betula alba* (Beyaz Huş), *Berberis thubergii* 'Atropurpurea' (Kırmızı Kadın Tuzluğu), *Rosa spp.* (Gül), *Thuja occidentalis* (Batı Mazısı), *Thuja occidentalis* 'Rheingold'(Mazı Top Sarı), *Euonymus fortuneii* (Yayılıcı Taflan), *Juniperus chinensis* (Yayılıcı Çin Ardıcı), *Cornus alba* (Ak Kızılcık), *Photinia serrulata* (Alev Çalısı) türleri örnek olarak verilebilir. Doğal türler ekosistem için önemlidir ve doğal ekolojik dengenin sağlanması için bu türlerin korunması şarttır. Millet bahçeleri, yerel yaban hayatı için habitatlar sağlamak, yerli ağaç ve bitki türleri dikmek ve hayvanlar için barınak ve sulama yerleri sağlamak üzere

tasarlanabilir. Bu düşünceyle, Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın yerel türlere habitat sağlamanın önemini dikkate alması ve bunların korunması için önlemler alması akıllıca olacaktır.

Parkta kullanılan bitki türlerinin ve tür çeşitliliğın kent iklimine katkısını unutmamak gerekir. Kentler, açık yeşil alanlar ve ormanlara göre daha sıcak bölgelerdir. Çünkü binalar, asfalt yollar gibi daha fazla ışınlama yüzeyine sahip olan yapılar bulunmaktadır. Bunlar daha çok güneş enerjisi absorbe ederek, kentsel ısı adası etkisi yaratmaktadır. Çünkü kentleri kaplayan sert yüzeylerdeki ısı kaybı daha yavaştır. Ayrıca kentlerde havada bulunan toz ve zararlı gazlar, gelen güneş ışınlarının yansayıp tekrar geri dönmesine yol açarak ısınmayı artırmaktadır. Kentlerin akciğerleri olarak kabul edilen millet bahçeleri gibi açık yeşil alanlar özellikle yaz mevsiminde kentlinin nefes alabileceğı serin mekanlar yaratmaktadır. Aynı zamanda kent içinde değışen yağış suları akışla çok çabuk kaybolmakta, böylece bu yüzeylerdeki radyasyon artmaktadır. Bu noktada yine açık yeşil alanların yağış sularını toprakla birleştirerek yüksek radyasyon etkisini azaltmaktadırlar. Parktaki açık yeşil alanlar hava kirliliğının azaltılmasına da katkıda bulunmaktadır. Ayrıca millet bahçesi yerel halk için bir dinlenme ve rekreasyon alanı sağlayarak insanları dışarıda daha fazla zaman geçirmeye, arabalarını kullanmak yerine yürümeye veya bisiklete binmeye teşvik edebilecek özelliktedir ve böylece kentteki sera gazı emisyonlarını azalmasına katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca, parkta atık ayrıştırma kutuları veya bitkileri sulamak için yağmur suyu toplama sistemleri gibi çevre dostu atık yönetim sistemleri bulunmamaktadır. Ayrıştırılmış çöp kutularının eklenmesi, çöp sahasına gönderilen atık miktarının azaltılmasına yardımcı olabilir ve yerel sakinleri iyi çevre uygulamalarını benimsemeye teşvik edebilir. Ayrıca, sulama tesisleri için yağmur suyu toplama sistemlerinin kurulması, içme suyu tüketiminin azaltılmasına ve doğal kaynakların daha sorumlu bir şekilde kullanılmasına yardımcı olacaktır.

5.4.6 Aidiyet/kimlik

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, eski bir demiryolu üzerine inşa edilmiş bir parktır. Bu yeşil alan kent sakinleri için bir dinlenme mekânı olmakla birlikte, Çankırı'nın önemli bir endüstriyel mirasını da temsil etmektedir (Çizelge 5.6).

Çizelge 5.6 Aidiyet/kimlik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Aidiyet/Kimlik	-Millet bahçesinin bulunduğu şehrin kültürünün önemli özelliklerini yaşatması	-Anıtsal ve /veya simgesel sanat eserleri ve alanlar	X	
	-Millet bahçesi toplumun tarihsel belleği ve yaşamından izler taşıması -Türk bahçe kültürünü yansıtmaması -Modern ve yenilikçi tasarımlarla, tarihi ve kültürel peyzaj kimliğini koruyan ve yansıtan bir tasarım anlayışının varlığı	-Açık hava tarih parkı (her kentin kendi geçmişine ilişkin (zafer, kurtuluş vb. mekanların, kişilerin, olayların açık alan objeleriyle ifadelendirildiği alanlar		

Gerçekten de tren, Çankırı'nın ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynamış ve imajına katkıda bulunmuştur. Bu nedenle yerel yönetim, kentin sanayi tarihini parkın tasarımına dahil ederek burayı bir açık hava müzesi haline getirmiştir. Parkın girişinde, o döneme ait zaman içinde fonksiyonunu yitirmiş trenlerin yanı sıra bu demiryolunda çalışan işçi ve mühendislerin anısını yaşatan heykeller de görülebilir. Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, ziyaretçiler için dinlenmek ve aile ve arkadaşlarla vakit geçirmek için ideal bir yeşil alan olmasının yanı sıra Çankırı şehrinin sanayi tarihi hakkında bilgi edinilebilecek eğitici bir özellik göstermektedir. Parkta, eski lokomotiflerden biri, özellikle de Çankırı'nın sanayi tarihi ve şehrin ekonomik ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynayan demiryolu hakkında bilgi edinilebilecek bir kütüphaneye dönüştürülmüştür (Şekil 5.16).

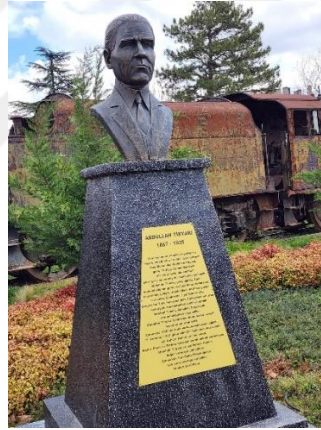
Şekil 5.16 Parktan heykel örnekleri

Park, eski lokomotifı ziyaret etme ve kütüphanede kitap okuma gibi etkinlik imkanları sunmaktadır (Şekil 5.17).

Şekil 5.17 Lokomotif kütüphaneye dönüşen tarihi trenden bir görüntü

Park içerisinde 15.07.1935 tarihinde geçirdiği iş kazasında hayatını kaybeden Baş mühendis Abdullah Tiryaki'nin heykeli de bulunmaktadır (Şekil 5.18).

Şekil 5.18 Baş mühendis heykeli

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, tarihe ışık tutarak nesilleri bir araya getiren ve dinlenip enerji toplayabilecekleri bir mekândır. Bu dönemden kalma tarihi binaların bakımı ve güvenliği yapılmakta olup ziyaret edilebilmektedir. Millet bahçesi bu nedenle sadece bir dinlenme ve eğlenme yeri değil, aynı zamanda bölgenin tarihi hakkında bilgi edinilebilecek bir açık yeşil alandır. Tüm bu sebeplerden millet bahçesinin aidiyet/kimlik kriterlerini karşıladığı söylenebilir. Yerel yönetim, kentin sanayi tarihini parkın tasarımına entegre ederek, kentin kimliğini ve kültürel mirasını yansıtan bir yeşil alan yaratmıştır. Parktaki demiryolu kalıntıları ve anıt heykeller, kentin tarihini ve endüstriyel

köklerini somut bir şekilde hatırlatarak kent sakinleri ile kentleri arasındaki bağın güçlenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, ailelerin çocuklarına yerel tarihi öğretmek için parkı bir eğitim mekânı olarak kullanmaları da yerel topluma aidiyet duygusunu pekiştirmektedir (Şekil 5.19 ve Şekil 5.20).

Şekil 5.19 Parkta sergilenen eski tren vagonlarından örnekler

Şekil 5.20 Cer atölyesinin kalıntıları

5.4.7 Yenilikçi tasarım

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı yenilikçi tasarım kriterini yeterince karşılamamaktadır. Parkta şu anda yeni bir atık yönetim tesisi veya enerji ekipmanı bulunmamaktadır. Aslında millet bahçesi gelecekte de yenilikçi tasarımlar benimseme potansiyeline sahiptir (Çizelge 5.7).

Çizelge 5.7 Yenilikçi tasarım kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Yenilikçi Tasarım	-Yenilikçi tasarım karbon tutulumunu maksimum düzeyde yapabilen, geri dönüşümü tasarıma entegre eden, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, enerji etkin yaklaşımları barındıran, peyzaj mühendisliği, biyoçeşitlilik ve su yönetimi anlamında en son teknolojiyi uygulamaya sokan tasarım yaklaşımının varlığı -Sıfır atık politikasıyla ilgili uygulamaların varlığı -Enerji etkin peyzaj tasarımlarının varlığı			X

Ancak, yenilikçi tasarımın bireyler ve bakış açıları arasında değişiklik gösterebilen öznel bir kavram olduğu unutulmamalıdır. Parkın bazı bölümleri yenilikçi olarak değerlendirilmiyorsa, diğerlerinin yenilikçi olması da mümkündür. Planlama ve tasarım açısından millet bahçesi, Çankırı kentinin sanayi tarihini modern bir yeşil alanla birleştirerek yenilikçi bir açık yeşil alan yaratmış, yerel yönetim de alanın kimliğine ve tarihine saygılı yenilikçi bir mekân tasarlamıştır. Park, endüstriyel altyapının yaratıcı bir şekilde yeniden kullanımının terk edilmiş bir alanın, yeşil alana dönüştürebileceğinin bir örneğidir. Eski trenler ve anıtsal heykeller, ziyaretçiler için rahatlatıcı bir alan yaratırken bölgenin endüstriyel mirasına saygı gösteren bu yenilikçi tasarımın örnekleridir. Ayrıca park, özel ihtiyaçları olan insanlar için erişilebilir oyun alanları ve kütüphaneye dönüştürülmüş bir lokomotif gibi yenilikçi tesisler de sunmuştur. Bu tesisler, parkın herkes için bir rekreasyon alanı yaratırken kapsayıcılık ve çeşitliliği teşvik etme konusundaki kararlılığını göstermektedir.

5.4.8 Sağlık

Millet bahçesi ziyaretçilerin sağlığını güvence altına almak için önlemler almıştır. Her şeyden önce, parkta alkol ve sigara içmek yasaktır ve park boyunca bunu hatırlatan çeşitli işaretler vardır, bu da herkes için sağlıklı bir ortam yaratmaya yardımcı olur. Buna ek olarak, parkta yorgun ziyaretçiler için çok sayıda bank ve dinlenme alanının yanı sıra parkı temiz tutmak ve bakteri ve böceklerin yayılmasını önlemek için çöp kutuları

bulunmaktadır. Ayrıca, parkın doğası ve temiz havası, burada yürüyen ve dinlenenlerin zihinsel ve duygusal sağlığını iyileştirmeye yardımcı olabilmektedir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8 Sağlık kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Sağlık	-Millet bahçelerinde obezite vb. kronik hastalıklar ile ilgili olarak sağlıklı beslenme ve hareketli hayatın teşvik edilmesine yönelik uygulamaların varlığı -Çocuk oyun alanları, spor alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi özellikli alanlarda sigara içilmesinin engellenmesi -Bahçe içerisinde kontrollü sigara içme alanları/ kabinleri oluşturulması -Kolay erişilebilir nitelikte ve ücretsiz içme suyunun temini için yeterli sayıda çeşme ve sebillerin olması	-Su yüzeyleri, çeşmeler ve sebiller -Sağlık danışma birimleri - Yürüyüş alanı	X	

Ayrıca parkta koşu ve jogging gibi fiziksel aktivitelere ayrılmış alanlar da bulunmaktadır. Bu aktiviteler sağlık için faydalıdır ve düzenli fiziksel aktivitenin sürdürülmesine yardımcı olurlar. Koşu ve jogging için oluşturulan yollar aynı zamanda stresi azaltarak ve ruh halini iyileştirerek ruh sağlığı için faydalı olabilecek bir açık hava doğa deneyimi de sağlamaktadır. Yeşil bir alanda açık havada egzersiz yapmak isteyenlere yönelik ekipmanların bulunduğu bir fitness alanı da bulunmaktadır.

Ancak, fiziksel aktivite için ayrılmış bu alanlara rağmen, park grup fiziksel aktivitesini teşvik etmek için basketbol veya futbol sahaları gibi ek spor tesisleri ekleyerek sağlık teklifini geliştirebilir. Bu sayede park ziyaretçileri grup oyunlarına katılabilir ve fiziksel aktivite etrafında bir topluluk ruhu geliştirebilir. Fiziksel aktivitelerin yanı sıra, parkta ziyaretçilerin dinlenmek veya kitap okumak için kullanabilecekleri, stresi azaltan ve refahı destekleyen piknik alanları da bulunmaktadır. Buna ek olarak parka ziyaretçileri zihinsel ve fiziksel sağlığa faydalı rahatlama aktivitelerini uygulamaya teşvik etmek için yoga ve meditasyon alanları gibi özel rahatlama alanları eklenebilir. Bu alanlar, parkın huzurlu ve yeşil atmosferinin tadını çıkarırken rahatlamak ve yenilenmek isteyen ziyaretçiler için grup yoga ve meditasyon dersleri için de kullanılabilir.

5.4.9 Evrensellik

Park alanı engelliler de dahil olmak üzere her yaştan ziyaretçinin dinlenme ve eğlenmesine açık geniş bir yeşil alandır. Bazı tesisler erişilebilirlik standartlarına uyarlanmamış olsa da park, engelli çocuklar için özel ekipmanların oyun alanına entegre edilmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Bu, parkın kapsayıcılığı ve sosyal kaynaşmayı kolaylaştırma ve teşvik etme konusundaki kararlılığını göstermektedir (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9 Evrensellik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Evrensellik	-Herkes için tasarım anlayışının olması	-Bahçenin büyüklüğüne göre sokak hayvanları için bakım ve barınak alanları ya da hayvanların temel ihtiyacına yönelik donatılar (kuş evleri, su-mama kapları, yuva vb.)		
	-Engelli, engelsiz, yaş, dil, yetenek, cinsiyet ve kültür ayrımı olmaksızın herkesi kapsayan nitelikte olması			
	-Tasarım içerisinde yer alan tüm ürünler ve çevre, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesi			
				X

Ancak, parkı herkes için erişilebilir kılma çabalarına rağmen, hayatta kalmak için bu habitatlara ihtiyaç duyan yerel türler için bir sığınak sağlamamaktadır. Örneğin, kedi ve köpek gibi başıboş sokak hayvanları için herhangi bir barınak ya da su noktası bulunmamaktadır. Bu durum, yerel türlerin ve genel olarak çevrenin dikkate alınmaması olarak görülebilir. Çevrenin ve biyoçeşitliliğin korunmasının çok önemli bir evrensel mesele olduğunu unutmamak önemlidir.

5.4.10 Güvenlik

Kentsel yeşil alanlarda kullanıcıların güvenliği büyük bir endişe kaynağıdır. Bu nedenle Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, tüm ziyaretçilerin güvenliğini sağlamak için önlemler almıştır. Gerçekten de kullanıcıların çevrelerini görebilmeleri ve kendilerini güvende hissedebilmeleri için uygun bitkilendirme ve yeterli aydınlatma ile açık izleme alanları oluşturulmuştur (Çizelge 5.10).

Çizelge 5.10 Güvenlik kriterinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Güvenlik	-Millet bahçelerinde tasarım ile kullanıcıların kendilerini güvende ve konforlu hissetmeleri -Vandalizm tarzı olumsuz etkileri en aza indirgeyecek uygulamaların varlığı.	-Aydınlatmalar		
	-Millet bahçesine girişin simgelenmesi, özel tasarımlı girişler, giriş kapılarının varlığı, -Millet bahçesi çevresi, güvenlik amaçlı olarak bitkisel veya görselliği etkilemeyecek duvar, çit gibi sınırlayıcılar ile çevrilebilmesi, -Gündüz ve gece kullanıcılar kendilerini güvende hissetmeli, suç tehlikesi gibi güvenlik tehlikesi olmamalı	-Donatı elemanları durumu ve bakımı elemanları -Personel ve kamera sistemi	X	

Buna ek olarak, güvenliği artırmak için giriş noktalarında ve park içinde güvenlik personeli bulunmaktadır. Bu kişiler parkın ziyaretçiler için güvenli olmasını sağlamaktadır. Bu önlemleri tamamlamak için parka çok sayıda güvenlik kamerası yerleştirilmiştir ve personel tarafından sürekli olarak izlenmektedir. Bu güvenlik önlemleri aynı zamanda vandalizm ile mücadeleye de yardımcı olmaktadır.

Bu güvenlik önlemlerinin ziyaretçi deneyimini olumsuz etkilemediğini vurgulamak önemlidir. Aksine, yeterli aydınlatma sayesinde parkın geceleri de güvenli bir şekilde açık ve erişilebilir olması, akşamları parkı kullanmak isteyenler için olumlu bir noktadır. Bu güvenlik önlemleriyle Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, kullanıcılara dinlenmek, eğlenmek ve aileleri ve arkadaşlarıyla iyi vakit geçirmek için güvenli ve emniyetli bir ortam sunmaktadır (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 Güvenlik kameraları ve gece aydınlatmaları

5.4.11 Uygun maliyet ve akıllı uygulamalar

Çankırı Devlet Bahçeli Parkı, bölgeye özgü doğal türlerin dahil edilmemesi nedeniyle adaptasyon maliyeti kriterini tam olarak karşılamamaktadır. Modern bahçelerde önemi giderek artan akıllı uygulamaların Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nda bulunmaması, bahçenin interaktifliğini ve yönetim kabiliyetini sınırlandırmaktadır. Ayrıca bahçe, elektrik faturaları üzerinde önemli bir etkisi olan ve sürdürülebilir kalkınma eğilimleriyle uyumlu olmayan yeşil enerji kullanımını aktif olarak teşvik etmemektedir. Çevre dostu, ekonomik açıdan kârlı ve sosyal açıdan sorumlu olan bu yenilikçi uygulamalar, günümüzün zorluklarıyla etkin bir şekilde başa çıkabilmemiz için elzemdir. Bu uygulamaların benimsenmesi sadece enerji maliyetlerini düşürmekle kalmayacak, aynı zamanda Çankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın çevresel sürdürülebilirliğini geliştirirken daha iyi bir ziyaretçi deneyimi sağlayacaktır (Çizelge 5.11).

Çizelge 5.11 Uygun maliyet ve akıllı uygulamalar kriterlerinin değerlendirilmesi

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Uygun Maliyet	-Millet bahçesinin düşük uygulama ve bakım maliyetlerine sahip olabilmeleri için uygun ve bölgeye özgü bitki ve malzeme seçimi yapılması			X
Akıllı Uygulamalar	-Enerji etkin, yenilikçi, çevre dostu, maliyet etkin, sürdürülebilir ve uygulamalar ile günümüz ihtiyaçların etkin çözümler sunulabilmesi			X

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Millet bahçeleri ve kent parkları gibi kentsel çevredeki açık yeşil alanlar, sadece bir rekreasyon alanı olmaktan çok daha fazlasıdır. Millet bahçeleri bugün şehirlerin temel unsurları haline gelmişlerdir. Bu alanlar sadece kent sakinleri için hoş bir ortam sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bir kentin kimliğini ve karakterini de temsil eder. Buluşma, rahatlama ve yeniden yaratma yerleri olarak hizmet eden bu bahçeler, kent sakinleri arasında sosyal uyumu teşvik ederler. Açık yeşil alanlar, kentsel çevrede insan ve doğa arasındaki dengenin yeniden tesis edilmesi için elzemdir. Betonlaşmanın ve dolayısıyla iklim değişikliği etkilerinin hızla arttığı dünyada, açık yeşil alanlar havanın temizlenmesi, sıcaklığın düzenlenmesi gibi iklimi düzenleyici etkiler sağlarken aynı zamanda yerel yaban hayatı için de bir sığınak oluştururlar. Kentin akciğerleri de olabilecek bu alanlar, şehir sakinlerinin doğayla yeniden bağlantı kurmasını sağlarlar.

Kentteki yeşil açık alanların miktarı ve kalitesi, kentsel bir çevredeki yaşam kalitesinin önemli bir göstergesidir. Bu alanların oluşturulması ve korunmasına yatırım yapan kentler, sakinlerinin refahına olan bağlılıklarını göstermektedir. Açık yeşil alanlara kolay erişim daha iyi zihinsel ve fiziksel sağlık, daha az stres ve daha iyi hava kalitesi ile ilişkilidir ve tüm bunlar millet bahçelerini şehir sakinleri ve ziyaretçiler için daha çekici hale getirmeye katkıda bulunurlar. Günümüz kentlerindeki parklar genel anlamda standardize edilmiş alanlar oldukları için, eğitici, öğretici, üretici becerileri kazandırma niteliklerinden maalesef uzaktır. Bu kapsamda ülkemizde hazırlanan millet bahçeleri projeleri eksik olan bu niteliklere de sahip olmalıdır.

Çankırı ili genelinde 1 adet tamamlanmış (Çankırı Devlet Bahçeli Parkı) ve 2 adet projelendirmesi devam eden (Orta Millet Bahçesi ve Eldivan Millet Bahçesi) millet bahçesi bulunmaktadır. Bu çalışmada, Çankırı ili merkez ilçesinde bulunan Devlet Bahçeli Parkı'nın açık yeşil alan tasarımı ve planlaması kriterlerini karşılayıp karşılamadığını belirlemeye çalışılmıştır. Çankırı Abdülhalik Renda Mahallesi'nde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD)'na ait eski Cer Atölyesi ve depolama alanını kapsayan yaklaşık 45 bin m² alana Devlet Bahçeli Parkı projesi millet bahçesi projesi olarak uygulanmıştır. Alanda yapılan düzenlemeler kapsamında tesviye

alışmaları ve zemin etütleri yapılmıştır. ankırı Devlet Bahçeli Parkı projesinin detaylı analizi yapıldığında, parkın açık yeşil alanlara yönelik tasarım ve planlama kriterlerine genel anlamda uygun olduğunu söylemek mümkündür. Parkın içerisinde yürüyüş yolları, oyun alanları, mini tren yolu, piknik ve dinlence alanları, spor aletleri, kafeterya, kameriyeler ve oturma birimleri, tarihi lokomotif ve vagonların yer aldığı açık hava müzesi ve Fatih Sultan Mehmet ocuk Akademisi bulunmaktadır. Millet bahçesi işlevsellik açısından kentsel yeşil alan beklentilerini genel olarak karşılamaktadır. Parkın büyüklüğü her yaş grubuna uygun geniş bir etkinlik yelpazesi sunmaktadır. Engelli ocuklar için uyarlanmış bir oyun alanı oluşturularak ailelerin boş zamanlarını birlikte geçirmeleri sağlanmışır. Ayrıca, orta yaşlı ve yaşlılar için ihtiyaçlarına göre uyarlanmış tesislerle yürüyüş, piknik ve egzersiz alanları mevcuttur.

ankırı Devlet Bahçeli Parkı, aidiyet/kimlik kriterini dikkate alan bir yeşil alandır. Kullanılmayan eski bir demiryolu hattı üzerine inşa edilen park, demiryolunun ankırı'nın ekonomik ve sosyal gelişimindeki önemine tanıklık etmekte ve kentin imajına katkıda bulunmaktadır. Yerel yönetim, bölgenin sanayi tarihini parkın tasarımına dahil ederek parkı TCDD' nin bir açık hava müzesine dönüştürmüştür. Ziyaretçiler, döneme ait tren vagonlarını ve demiryolu işçileri ile mühendislerini, yerel sahiplenme ve kimliği vurgulayan heykelleri görebilmektedirler. ankırı Devlet Bahçeli Parkı, kentin tarihi ve endüstriyel kimliğini açıkça ortaya koyan bir açık hava müzesi niteliğindedir. Ancak park alanında, evrensellik, yenilikçi tasarım, uygun maliyet ve akıllı uygulamalar ve ekoloji gibi bazı temel kriterlerin dikkate alınmamıştır. Park alanı içerisinde bazı noktalara ağaç dikimi, farklı çeşitlilikte ancak egzotik türlerin ağırlıkta olduğu bitkilendirme çalışmaları, çim ve yer örtücü kullanımları gözlenmiştir ancak tam büyüklüklere ilişkin bilgiler edinilememiştir. Bu kriterler de sağlandığı takdirde ankırı Devlet Bahçeli Parkı'nın uzun vadede korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması yanı sıra ziyaretçilerin ve ankırı kenti sakinlerinin deneyimlerinin iyileştirilmesi gerçekleştirilebilecektir. Park ekonomik, kısmen ekolojik ve doğa dostu, estetik ve evrensel planlama ve tasarım yaklaşımları ile düzenlenmiştir. Peyzaj mimarlığı tasarım ve planlama kriterlerine millet bahçelerinin tasarım aşamasında gerekli önem verilmelidir. Bu kapsamda ele alınan kamusal alanlar kent ve kentli ile bütünleşerek, kent kimliğini ortaya koyacak ve sürdürülebilir olacaktır.

KAYNAKLAR

- Afyoncu, E. 2018. Millet Bahçelerinin Tarihi 150 Yıl Önceye Gidiyor. Websitesi:<https://Www.Sabah.Com.Tr/Yazarlar/ErhanAfyoncu/2018/11/18/Millet-Bahcelerinin-Tarihi-150-Yil-Onceye-Gidiyor>. Erişim Tarihi: 06-02 2023.
- Aksoy, Y. 2001. İstanbul kenti yeşil alan durumunun irdelenmesi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul. Türkiye.
- Albayrak, B. 2006. Çorum Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık-Yeşil Alan Verilerinin Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Türkiye.
- Arslan, M. 1999. Kent Parklarının Tarihsel Gelişimi ve İşlevleri, Tarım ve Köy Dergisi, Sayı:129, Eylül-Ekim 1999.
- Atalay, H. 2008. Deprem durumunda kentsel açık ve yeşil alanların kullanımı Küçükçekmece Cennet mahallesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul. Türkiye.
- Aydemir, E. S. 2004, Kentsel açık ve yeşil alanlar “Rekreasyon”, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Akademi Kitabevi, Trabzon.
- Bektaş, A. 2010. Bursa İli Kent Parklarının, Reşat Oyal Kültürparkı, Soğanlı Botanik Parkı ve Merinos Parkı Örneklerinde Peyzaj Tasarım Kriterlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 159 Sayfa, Konya.
- Bilgili, C. 2013. Çankırı Kenti Kamusal Alanlarının Yeterliliğinin Ulaşılabilirlik Yönünden, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 10(2) 21-25.
- Bingöl, S. 2021. Geçmişten Günümüze Millet Bahçesi Kavramı ve Türkiye’deki Kamusal Açık ve Yeşil Alanlar İçerisindeki Yerin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
- Birol, S. Ş. ve Aydın, E. 2019. Açık Alan Rekreasyonunda Kent Merkezlerine Yenilikçi Bir Yaklaşım: Millet Bahçeleri. Journal of International Social Research,12(66). DOI : <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3600>.

- Boyacı, E. 2010. Ülkemizde kent parkı işlevlerini belirleyen etmenler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 107 Sayfa, Ankara
- Çankırı Belediyesi, 2023a. Web sitesi. <https://cankiri.bel.tr/proje/devlet-bahceli-parki-ve-tcdd-acik-hava-muzesi/6> .Erişim Tarihi: 16.02.2023.
- Çankırı Belediyesi, 2023b. TCDD Park vaziyet planı, Mücahit Kazan ile sözlü görüşme.
- Çelik, Z. 1998. 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 272 sayfa, İstanbul.
- Çelik, F. 2018. Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekânda Batılılaşma etkileri: Konya Millet Bahçesi. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- Çetiner, A. 1972, Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul Baskısı, 223 Sayfa. İstanbul.
- Çubuk, M. 1997. Kentsel tasarım formasyonu ve eğitimi-sunuş bildirisi ve sonuç metni. 8. Kentsel Tararım ve Uygulamalar Sempozyumu, MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Demir, Z., Aydemir, P. K. ve Önem, H. 2015. Kentsel Yeşil Alanların Düzce Akçakoca Örneğinde Ulaşılabilirlik Bakımından İrdelenmesi. Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, 3(1), 272-282.
- Demirbağ, U. ve Urfalıoğlu, N. 2019. Çankırı Merkez İlçe Geleneksel Konutlarının Cephe Biçimlenişi. Art-Sanat Dergisi 11: 71-100.
- Demiröz, Z. 2002. Tarihsel Süreç İçinde İslam Bahçe Sanatı Hint-Moğol Bahçeleri Örneği ve İslam Bahçeleri'nin Türk Bahçe Sanatı'na Etkileri, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi.136 sayfa. İstanbul
- Ekizoğlu, E. 2012. Demiryolu Yerleşkelerinin Endüstriyel Miras Olarak Korunma Sorunları: İzmir-Aydın Hattı Üzerindeki Demiryolu Yerleşkeleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, 215 s., İzmir.
- Emür, S. H. ve Onsekiz, D. 2007. Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi –Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22); 367-396.
- Eraslan, C. 2008. Atatürk'ün Adana'daki Konuşmaları Üzerine. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 24(70), 1-16.

- Ercan, H. 2018. Tanzimat Döneminde Osmanlı Kentlerinde Kent Meydanı ve Millet Bahçeleri. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 155sayfa, Denizli.
- Erzurum Arşiv, 2019. Osmanlı Döneminden Erzurum Millet Bahçesi Örneği. Web Sitesi. <https://Erzurumportali.Com/Shf/4643/Erzurumda-Osmanli-Donemi-Millet-Bahcesi>. Erişim Tarihi:10.05.2023.
- Gleichmann, P. 1967. Sozialwissenschaftliche Aspekte der Grünplanung in der Grossstadt. Sociologický časopis/Revue sociologique tchèque, 3(5), 659-659.
- Google Earth 2023 Web sitesi. <https://earth.google.com/earth/d/1OvhFh4cQUkQZQJf1kldhyYgEe88Os9S?usp=sharing> Erişim Tarihi: 07.02.2024.
- Gül, A., Dinç, G., Akın, T. ve Koçak, İ. A. 2020. Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Mevcut Yasal Durumu ve Uygulamadaki Sorunlar. İdealkent, Kent Araştırmaları Dergisi (Jurnal of Urban Studies).
- Gül, A. ve Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi.
- Gültekin, N. T. 2015. Batılılaşmanın Uzantısında Kent Bahçeleri; Giresun Memleket–Millet-Bahçesi. I. Ulusal Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 15-17 Ekim, Ankara.
- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, 2021. Şehremaneti Hey’et-i Fenniyesi, 1295, Hrt_004253.
- Karadeniz, Z. 2019. Peyzaj Tasarım Kriterleri Açısından Samsun Kent Parklarının İncelenmesi. Ordu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 154 s., Ordu.
- Karataş, A. ve Kılıç, S. 2017. Sürdürülebilir kentsel gelişme ve yeşil alanlar. SİYASAL: Journal of Political Sciences, 26(2), 53–78. <http://dx.doi.org/10.26650/siyasal.2017.26.2.0003> İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Kaştaş Uzun, İ. ve Şenol, F. 2020. Recent “Nation Gardens” and Historical Development of Public Green Spaces in Turkey. Art-Sanat, 0(14), 211-240. <https://doi.org/10.26650/artsanat.2020.14.0009>

- Kaymaklı, G. 1990. Ülkemizde Açık ve Yeşil Alan Standartlarının Uygulanmasında Peyzaj Mimarlığı Açısından Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. 83 sayfa, Ankara.
- Keleş, R. 1980. Kent bilim terimleri sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Koçan, N. ve İbiş, Ş. 2020. Çankırı İli Kentsel Açık Yeşil Alan Varlığının Belirlenmesi ve Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, 10(2), 154-163.
- Kuş Şahin, C. ve Erol, U. E. 2009. Türk Bahçelerinin Tasarım Özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2, 107-181.
- Kuşkonmaz, B. 2020. Sürdürülebilir Kent Planlaması Bağlamında Açık-Yeşil Alanların Yer Seçimi: İstanbul Millet Bahçeleri Örneği. Lisans Bitirme Ödevi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. İstanbul.
- Kuter, N. 2007. Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerle Dirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 322 sayfa, Ankara.
- Laage, E. 1975. Günordnun Hannover Garten und Lundschaft. November 11. Nederland.
- Larousse Sözlük, 2023. Web sitesi.
<https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/syst%C3%A8me/76262#:~:text=1.,corps%20de%20doctrine%20%3A%20Syst%C3%A8me%20philosophique.&text=2.,mani%C3%A8re%20unitaire%20%3A%20Le%20syst%C3%A8me%20nerveux> Erişim Tarihi: 15.01.2023.
- Lendhold, N. 1970. Keingarten. In Handwatterbuch Der Raumforschung Und Raumordnung. Hannover.
- Memlük, Y. 2013. Anadolu'da Türk Bahçesi ve Bahçe Kültürü. Web sitesi.
<https://www.plantdergisi.com/prof-dr-yalcin-memluk/anadolu-daturk-bahcesi-ve-bahce-kulturu.html>. Erişim Tarihi: 05.02.2023.
- Oğuz, D. 1998. Kent Parkı Kavramı Yönünden Ankara Kent Parklarının Kullanım Olgusu Üzerinde Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. 309 sayfa, Ankara.

- Önder, S. 1997. Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. 168 sayfa, Ankara.
- Önder, S. ve Polat, A. T. 2012. Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri. Selçuk Üniversitesi. Konya, Türkiye.
- Özbilen, A. 1991. Kent içi Açık Alanlar ve Dağılımı, Tarihi Eserler ve Gelişen Yeni Yapılaşma, K.T.Ü. Orman Fakültesi, Genel Yayın No:155,F.Y.N: 17, Trabzon.
- Özşahin, E., Eroğlu, İ. ve Özdeş, M. 2019. Tekirdağ ili millet bahçesinin coğrafi planlama süreci, Konferans Makalesi.
- Öztürk, B. 2004. Kentsel açık ve yeşil alan sistemi oluşturulması: Kayseri kent bütünü örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. 204 sayfa, Ankara.
- Pekin Timur, U. 2012. Planting children's playgrounds: Çankırı city case. Journal of Food, Agriculture and Environment 10 (3&4): 977-981.
- Sağlık, A., Kelkit, A., Temiz, M., Sağlık, E. ve Bayrak, M. İ. 2019. Millet Bahçesi Kavramı: Kahramanmaraş İli Örneği. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11- 30.
- Sarikaya, M. 2007. Göksu Parkı'nın (Eryaman- Ankara) mevcut kullanımı ve kullanıcı beklentilerinin irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. 152 sayfa, Ankara.
- Seçkin, G. 2020. Geleneksel Kent Dokusunun Korunması: Çankırı Örneği. Mimarlık ve Yaşam, 5(2), 261-275.
- Şahin Körmeçli, P. 2021. Kentlerde Erişilebilirliği Destekleyen Kapsayıcı Tasarım Kriterlerinin Değerlendirilmesi: Çankırı Örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 23 (1): 73-87.
- Şenyurt, O. 2018. Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde "Gezinti" nin Mekânları" ve Millet Bahçeleri. Mimarlık ve Yaşam, 3(2), 143- 167. DOI: 10.26835/my.452649.
- Tazebay, İ. ve Akpınar, N. 2010. Türk Kültüründe Bahçe. Bilgi Dergisi, 54, 243-253.
- T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020. Millet Bahçeleri Rehberi. Web sitesi. <https://www.csb.gov.tr/yerel-yonetimler-icin-millet-bahceleri-rehberi-hazirlandi-bakanlik-faaliyetleri-29749> . Erişim Tarihi: 15.03.2023.

- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2024. Tamamlanan projeler. Web sitesi <https://milletbahceleri.gov.tr/bahceler> Erişim Tarihi: 7.02.2023.
- Tercan, S. 1994. Ankara Mamak ilçesinde açık ve yeşil alan ilişkileri ve peyzaj mimarlığı açısından alınması gerekli önlemler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. 288 sayfa, Ankara.
- Tekingündüz, Ö. 2021. Kentsel Yeşil Alanların Biyoçeşitlilik Açısından İncelenmesi; İstanbul Millet Bahçeleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi. 139 sayfa, Bolu.
- TMMOB Peyzaj Mimarları Odası, 2018. Millet Bahçeleri Sonuç Bildirgesi. Ankara: TMMOB Peyzaj Mimarları Odası. Web sitesi. https://www.peyzaj.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=8044. Erişim Tarihi: 11.03.2023.
- TÜİK, 2023. İBBS-Düze1, İBBS-Düze2, İl ve İlçe Nüfusları. Web sitesi. <https://cip.tuik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 19.04.2023.
- Tülek, B. ve Özdemir, A. 2019. Kentsel Peyzajlarda Endüstri Miraslarının Önemi: Çankırı Tarihi Tren Garı Örneği. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 9(20), 1-17. <https://doi.org/10.16950/iujad.580409>.
- VEKAM Kütüphanesi, 2021. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Şehir Bahçesi fotoğrafı, Ankara Fotoğraf, Kartpostal ve Gravür Koleksiyonu (Envanter No: 1826)
- Yeşil, A. 2006. Ankara Metropolitan Alanının Yeşil Alan Sisteminin Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi. 91 sayfa, İstanbul.
- Yıldırım, M. ve Gül, F. 2020. Kentsel Ortak Kullanım Alanlarına Bir Örnek: Samsun Millet Bahçesi. 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 1, Sayı: 2.
- Zaloğlu, A. 2006. Ankara kent parklarında suyun gösteri elemanı olarak irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 188 sayfa, Ankara.
- Zülkadiroğlu, D. 2022. Millet Bahçelerinde Alan Niteliklerinin Kullanıcı Açısından İncelenmesi: Kahramanmaraş 15 Temmuz Millet Bahçesi Örneği. ArtGRID - Journal of Architecture Engineering and Fine Arts, 4(1), 41-56.

EKLER

EK 1. Millet bahçesi değerlendirme kriterleri gözlem formu

EK 1. Millet bahçesi değerlendirme kriterleri gözlem formu

Tasarım kriterleri	Alt kriterler	Örnekler	Değerlendirmeler	
			Olumlu	Olumsuz
Fonksiyonellik	-Her kesime ve yaş grubuna hitap etmesi -Aktivite alanları, ergonomi ve işlevsellik odaklı yaklaşımların varlığı -Kitle ve boşluk dengesinin sağlanması			
Erişilebilirlik	-Şehrin ana ulaşım ağı ile bağlantısı (toplu taşıma, özel araç, yaya, bisiklet vb. ile..) -“5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun” ile “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” 1 ve diğer standartlara 2 uygunluğu -Otopark Yönetmeliğine uygun olarak yeterli otopark kapasitesi -Alana farklı merkezi noktalardan girişlerin varlığı	-Tüm araçlarla ulaşım -Park içi ulaşım aksları -Kapalı veya açık otopark alanları -Engelli ulaşımı -Zemin döşemeleri -Yürüyüş ve bisiklet yolları		
Sürdürülebilirlik	-Millet bahçesinde kendi enerjisini, suyunu vb. gibi kaynaklarını üretebilecek, atık üretmeyecek akıllı uygulamaların varlığı -Çevre dostu ve yerel malzemelerin kullanımı -Tasarımlarda iklim, rüzgâr ve yön faktörlerine de dikkat edilmesi			
Yeterlilik	-Taşıma kapasitesi dikkate alınarak önerilen fonksiyon ve alanlar proje ölçeğine uygunluk -Millet bahçelerine getirilen fonksiyonlarda ziyaretçi sayısının kent nüfusuna oranını dikkate almak -Tüm fonksiyonların tüm ihtiyaçlara cevap vermesi	-Meydanlar ve idari birimi ile birlikte toplanma alanları -İdari ve teknik yapılar, tuvaletler -Yeme içme yerleri, büfeler, çay bahçesi -Spor alanları (futbol, basketbol, voleybol, tenis, binicilik gibi) -Açık hava sergi alanları, el sanatları merkezi -Çocuk oyun alanları (çocuklara yönelik lego, puzzle, labirent..), -Cami, Mescit, müze, atölye ve sergi yapıları -Namazgâh, seyir terasları, oturma grupları, gölgelikler, açık hava gösteri etkinlik alanları, -Millet Kırathanesi		
Ekoloji	-Millet bahçesinin bulunduğu yörenin bitki örtüsü ve habitat çeşitliliğini artırarak, şehrin ekolojik yapısını güçlendirecek önerilerin olması -Mikro iklimatik özelliklerle uyumlu yapısal ve bitkisel peyzaj tasarımlarının olması -Bölgenin ekolojik koşullarına uyum sağlamış az su tüketen türlerin kullanımı -Her mevsim ayrı bir görsel unsura sahip bitkilerle düzenlemeler -Millet bahçesinde koruluklar, mesire alanları ve çayır alanlarının varlığı -Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji etkin peyzaj tasarımı -Rüzgâr kontrolü-rüzgâr perdeleme ve rüzgâr koridorlarının varlığı -Hava, gürültü ve ışık kirliliğini en aza indirecek uygulamaların varlığı -Yağmur suyu yönetimi uygulamalarının varlığı	- Sera alanları, sebze-meyve bahçeleri, fidanlıklar - Tematik bahçeler (koku bahçesi, renk bahçesi, tıbbi bahçe, aromatik bahçe, yöre bahçesi, Türk bahçesi, tekno-bahçe, gülistan, duyu bahçesi, su bahçesi, sanat bahçesi, yansıma bahçesi, bitki koleksiyon bahçesi, sergi bahçesi, botanik bahçesi, arboretum vb.),		

	-Sıfır karbon kullanımı düşünülmeli ve organik bahçeler ve tarım alanlarının varlığı			
Aidiyet/Kimlik	-Millet bahçesinin bulunduğu şehrin kültürünün önemli özelliklerini yaşatması -Millet bahçesi toplumun tarihsel belleği ve yaşamından izler taşıması -Türk bahçe kültürünü yansıtması -Modern ve yenilikçi tasarımlarla, tarihi ve kültürel peyzaj kimliğini koruyan ve yansıtan bir tasarım anlayışının varlığı	-Anıtsal ve /veya simgesel sanat eserleri ve alanlar -Açık hava tarih parkı (her kentin kendi geçmişine ilişkin (zafer, kurtuluş vb. mekanların, kişilerin, olayların açık alan objeleriyle ifadelendirildiği alanlar		
Uygun Maliyet	-Millet bahçesinin düşük uygulama ve bakım maliyetlerine sahip olabilmeleri için uygun ve bölgeye özgü bitki ve malzeme seçimi yapılması			
Yenilikçi Tasarım	-Yenilikçi tasarım karbon tutulumunu maksimum düzeyde yapabilen, geri dönüşümü tasarıma entegre eden, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, enerji etkin yaklaşımları barındıran, peyzaj mühendisliği, biyoçeşitlilik ve su yönetimi anlamında en son teknolojiyi uygulamaya sokan tasarım yaklaşımının varlığı -Sıfır atık politikasıyla ilgili uygulamaların varlığı -Enerji etkin peyzaj tasarımlarının varlığı			
Sağlık	-Millet bahçelerinde obezite vb. kronik hastalıklar ile ilgili olarak sağlıklı beslenme ve hareketli hayatın teşvik edilmesine yönelik uygulamaların varlığı -Çocuk oyun alanları, spor alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi özellikli alanlarda sigara içilmesinin engellenmesi -Bahçe içerisinde kontrollü sigara içme alanları/ kabinleri oluşturulması -Kolay erişilebilir nitelikte ve ücretsiz içme suyunun temini için yeterli sayıda çeşme ve sebillerin olması	-Su yüzeyleri, çeşmeler ve sel-sebiller -Sağlık danışma birimleri		
Evrensellik	-Herkes için tasarım anlayışının olması -Engelli, engelsiz, yaş, dil, yetenek, cinsiyet ve kültür ayrımı olmaksızın herkesi kapsayan nitelikte olması -Tasarım içerisinde yer alan tüm ürünler ve çevre, yaş, beceri ve durum farkı gözetmeksizin pek çok kişi tarafından kullanılabilmesi	-Bahçenin büyüklüğüne göre sokak hayvanları için bakım ve barınak alanları ya da hayvanların temel ihtiyacına yönelik donatılar (kuş evleri, su-mama kapları, yuva vb.)		
Güvenlik	-Millet bahçelerinde tasarım ile kullanıcıların kendilerini güvende ve konforlu hissetmeleri -Vandalizm tarzı olumsuz etkileri en aza indireyecek uygulamaların varlığı -Millet bahçesine girişin simgelenmesi, özel tasarımlı girişler, giriş kapılarının varlığı -Millet bahçesi çevresi, güvenlik amaçlı olarak bitkisel veya görselliği etkilemeyecek duvar, çit gibi sınırlayıcılar ile çevrilebilmesi -Gündüz ve gece kullanıcılar kendilerini güvende hissetmeli, suç tehlikesi gibi güvenlik tehlikesi olmamalı	-Aydınlatmalar -Donatı elemanları durumu ve bakımı elemanları -Personel ve kamera sistemi		
Akıllı Uygulamalar	-Enerji etkin, yenilikçi, çevre dostu, maliyet etkin, sürdürülebilir ve uygulamalar ile günümüz ihtiyaçların etkin çözümler sunulabilmesi			

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Mohamed Ballah ABDALLAH

Eğitim

Yüksek Lisans	Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı	2020-2024
Lisans	Cibuti Üniversitesi Edebiyat, Diller ve Beşeri Bilimler Fakültesi Beşerî Bilimler Anabilim Dalı Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü	2019-2020